

kitap

27 MAYIS'TAN

12 MART'A

(1960)

Nurer UĞURLU başkanlığında bir kurul tarafından hazırlanmıştır.

Dizgi - Baskı - Yayımlayan:

Yeni Gün Haber Ajansı

Basın ve Yayıncılık A.Ş.

Mayıs 1999

NADİR NADİ

27 MAYIS'TAN

12 MART'A

(1960)

CGAZETESİNİN

OKURLARINA ARMAĞANIDIR.

ÖNSÖZ

Son haftalarda 100. ölüm yılı anılan gazeteci ve düşünür Şinasi'nin kendi gazetesinde çıkmış olan makalelerinden bir kısmını "Müntehabât-ı Tasvir-i Efkâr" yani "Tasviri Efkâr'dan Seçmeler" başlığını taşıyan bir kitap içinde toplayarak yayımlamasından beri kimi yazarlarımız aynı yolu izlemişler ve türlü yayın organlarında çıkan siyasi veya edebi yazılarını sonradan bir araya getirip kitap halinde yayımlamışlardır. Bu yolun günümüzdeki izleyicilerinden biri de Nadir Nadi'dir.

Ünlü gazeteci ve politika adamı ve Atatürk'ün Selânik'teki kolağasılık döneminden başlayarak Ulusal Kurtuluş Savaşı süresince ve onu izleyen Cumhuriyet döneminde fikir ve ülkü arkadaşı ve bütün devrimlerinin tavizsiz ve yürekten destekleyicisi Yunus Nadi'nin vakitsiz ölümünden sonra oğlu Nadi Nadi onun kurmuş olduğu Cumhuriyet gazetesinin başyazarlığını, yine Atatürk devrimciliği çizgisinden bir tek adım sapmadan ve Türkiye'nin son 25 yıllık politika zikzaklarında en küçük bir taviz vermeden yapmak suretiyle memleketimizde fikir namusu taşıyan bütün okumuşların ve Atatürkçü aydınların büyük takdir ve sevgisini kazanmıştır.

Nadir Nadi, Demokrat Parti'nin 1950'nin 14 Mayıs'ında iktidara gelişinden başlayarak 27 Mayıs 1960 Devrimi'nin eşiğine ulaşan son olaylara değin Cumhuriyet gazetesine yazdığı makalelerden bir kısmını, bu devrimden bir yıl sonra, Haziran 1961'de "ATATÜRK İLKELEERİ İŞİĞİNDA UYARMALAR - BİR İFLÂSIN KRONOLOJİSİ (1950-1960)" başlıklı bir kitap içinde yayımlamıştı. Bu kez ise 5 Haziran 1960'tan 12 Mart 1971 muhtırasının bir gün öncesine değin yine Cumhuriyet'te yayımlamış olduğu başyazarlarından seçmeleri bu kitap içinde bir araya getirmiş bulunmaktadır.

Her iki kitapta yer alan bu yazılar, hiç kuşkusuz ileride, Türkiye'nin demokrasiye geçiş dönemi diye anılacak çeyrek yüzyıllık bir dönemin siyasal tarihini yazacak olanlara kuvvetli bir ışık tutacak ve zengin bir kaynak olacaktır. Gelecekteki araştırmacılar bu yazılarda, iktisadi özden yoksun bir demokrasiye geçiş çabalarının -pek doğal olarak- meydana getirdiği sarsıntı ve sallantılar içinde idealsiz, hırslı ve çıkarıcı politikacılar ve gerici okumuşlar tarafından Atatürk ilkelerinin -bütün uyarmalara rağmen- gittikçe artan bir pervasızlıkla nasıl parça parça kemirildiğini ve Atatürk devrimciliğinin, asıl özünden yoksun bırakılarak nasıl biçimsel bir seromoniler düzeni durumuna konulduğunu adım adım izleyebileceklerdir.

Bu yazılarda bugünkü politikacı ve aydınların da izlemesi gereken büyük ibret levhaları vardır. Fakat biz, günümüzdeki düşünce ve politika kargaşalığına bakarak, bu ibret levhalarından - hiç değilse şimdilik- pek çok kişinin içtenlikle yararlanmaya çalışacağını pek sanmıyoruz. 27 Mayıs'tan ibret alınsaydı 12 Mart'a gelip dayanmazdık. Ancak TARİH'in, siyasal yönetimde hiçbir yanılığı ya da ihaneti bağışlamadığı ve bu konuda, uzun yüzyıllar sonra bile, çok insafsız, hatta zalim olduğu gerçeğini unutmamak gerekir. Gerek dünya tarihinde, gerek kendi tarihimizde, çağlarında kudretli, hatta namuslu sanılan birçok devlet ve politika adamının bugün lanetle anılmasının nedeni, TARİH'in hiç bağışlama tanımayan objektif yargısıdır.

Bu kitaptaki yazılarda görüldüğü gibi Nadir Nadi doğrudan doğruya kişilerle uğraşmamış, şahsiyat yapmamış, sadece ilkeler üzerinde durmuştur. Devrim ilkelerini, Türk halkının yararını, düşünce özgürlüğünü, Atatürk'ün tam bağımsızlık ülküsünü savunmuştur. Eğer bazı makalelerinde kimi devlet adamlarını eleştirmiş, kimisini övmüşse, bu, onların yukarıki ilkeler karşısında olumlu veya olumsuz davranışları dolayısıyla olmuştur. Bu durum, onun kişilerden söz eden yazılarında açıkça belirmektedir. Hatta olumlu tutumu yüzünden bir yazısında övdüğü bir politikacıyı, devrimlere, memleket çıkarlarına ve insan içtenliğine ters düşen tutumu dolayısıyla, başka bir yazısında şiddetle eleştirdiği de görülmektedir. Bu tür yazılarındaki dış görünüş çelişmesi, yazarın fikir değiştirmesinden değil, eleştiren veya övülen politika adamının çizdiği zikzaklardan

kitap

ileri gelmekte ve bu da kendisinin Atatürk devrimciliği, halkın çıkarı ve fikir namusu doğrultusundaki içtenliğini ortaya koymaktadır. Gerektiğinde insanı, kendi kişisel çıkarlarını bile tepmekte duraksatmayan prensip adamlığı dediğimiz şey de budur zaten.

Nadir Nadi'nin yazılarından pek çoğunun imrendirici ve önemli bir özelliği de, dilin açık ve sade olması ve ayarı iyi yapılmış bir dürbün gibi, uzağı açık seçik gösteren iyi niyetli, uyarıcı karakter taşımasıdır. Gerek 1961'de yayımladığı derlemede, gerek bu kitapta bunun çeşitli örnekleri görülüyor. Bunların hepsini bir önsöz içinde belirtmek olanaksızlığı karşısında ben sadece birkaç örnek vereceğim.

Nadir Nadi bundan 18 yıl önce, yani Demokrat Parti'nin en başarılı sayıldığı dönemde, 15 Aralık 1953 tarihli "Henüz vakti varken" başlıklı bir yazısında şöyle diyordu:

"Bizim tek parti rejiminden çok parti rejimine geçerken, o sıralarda aynı işi yapan öteki Avrupa milletleri gibi bir Kurucu Meclis toplayıp anayasa üzerinde gerekli değişikliklere başvurmamış olmamız büyük bir hatadır. Tek parti esasına göre hazırlanmış bir hukuk düzenini çok partili hayata uydurmakta ne kadar güçlük çektiğimizi sık sık görüyoruz. Ayağa dar gelen bir pabuç gibi bu halin cemiyetimiz için bir rahatsızlık konusu olduğu ve sırasına göre teker teker hepimizi üzdüğü meydandadır. Bir anayasa ayarlamasına gitmediğimiz takdirde, ileride daha ciddi rahatsızlıklara uğramamız ihtimali kuvvetlenecek, belki de, Tanrı korusun, kaçınılmaz bir tehlike olarak günün birinde gelip karşımıza dikilecektir." (Atatürk İlkeleri Işığında Uyarılar, (1950-1960) s. 103.)

Nitekim tehlike "gelip karşımıza dikilmiş" 27 Mayıs 1960'ta ordunun Atatürk ilkeleri doğrultusunda, politikaya müdahalesi zorunluğu doğmuştur. Bu müdahalenin ölü dalgaları o tarihten bu yana dinmemiş, kimi zaman ters yönde esen politika rüzgârlarının da etkisiyle, yeniden kabarak, bu kez 12 Mart 1971 müdahalesi olmuştur.

Demokrat Parti'nin 14 Mayıs 1950'de iktidara gelişinden hemen üç hafta sonra, 7 Haziran 1950 tarihli ve "Ezan" başlıklı yazısında Nadir Nadi, Atatürk tarafından Türkçeleştirilmiş olan ezanın yeniden Arapçaya döndürülmesi konusundaki tartışmaları ele alarak şunları yazmıştı:

"...Büyük Atatürk'ün giriştiği inkılap hamlelerinden her biri, hatta ezanın Türkçe okunması bile, hep bu memlekette taassubu yenmek, sahici fikir ve vicdan hürriyetini kökleştirmek gayesini güdüyordu. (...) Atatürk yasaklarından bir tekine olsun dokunmaya kendimizde hak görmemeliyiz. Çünkü ancak o yasaklar sayesinde ki, gerçek vicdan hürriyeti bu memlekette kök salabilecektir. (...) Demokrat Parti'nin yarın fes giyilmesine, öbür gün Arap harfleri kullanılmasına müsaade edeceğini söyleyenler şimdiden görülüyor" (Aynı kitap, s. 9/10).

Ezanın Arapçaya çevrilmesinin ardından, bugüne değin, irtica hareketinin, fes, bere, yeşil bayraklar, eski yazı ile yayınlar, heykel kırmalar, tarikat örgütlenmeleri, cenaze namazı boykotları ve nihayet cihat ve katliam çağrıları biçiminde dalga dalga nasıl genişlediği ve hilafeti memlekete geri getirme çabalarına kadar gelip dayandığı düşünülecek olursa, Nadir Nadi'nin bugünkü durumu daha 21 yıl öncesinden görüp sezerek yüreklilikle ortaya koymasını gerçekten takdir etmek gerekir.

Onun bu görüş ve sezış yeteneğine, 1960 Devrimi'nden sonraki yazılarından pek çoğunda da tanık oluyoruz. Elimizdeki kitabın 5 Haziran 1960 tarihli ve "Onun İzinden Gideceğiz" başlıklı ilk yazısında Nadir Nadi: "Kaygumu açıkça belirtiyim: Türkiye'nin kaderini elinde tutacak olan yarınki yasama organı mutlaka devrimlere bağlı ve Atatürkçü bir kurum olmalıdır. Çünkü çağdaş medeniyete ve Batılı hukuk düzenine kavuşmanın biricik yolu vaktiyle Atatürk'ün gösterdiği yoldur. Menfaat düzenbazlarına, vicdan sömürücülerine ve hukuk yıkıcılarına memleketi teslim etmek için parlamento kurulmaz. Bunu aklımızdan çıkarmayalım." diyerek, bu memleketi kurtaracak tek çıkar yolun Atatürkçülük yolu olduğunu, o zamana değin kimbilir kaçınıcı kez açıklamıştır. Bu tarihten 7 yıl sonrası AP iktidarı döneminde Nadir Nadi 16 Nisan 1967 tarihli ve "Gövde" başlıklı yazısında eski Demokrat Parti iktidarının icraatından örnek vererek şöyle diyor:

"Demokrasiyi kafa değil, gövde rejimi olarak halletmiştik bir kez. Ağızları kapamak ve kalemleri sindirmek için kanun üstüne kanun çıkardık. Ve Nasreddin Hoca'nın eşeği misali, fikirsiz demokrasiyi tam yürürlüğe koyacağımız sırada 27 Mayıs'la tepe taklak yuvarlandık gittik. Can çıkmayınca huy çıkmaz derler; gövde saltanatının bütün azameti ile şimdi gene yürürlüğe konmak istendiğini görüyoruz. (...) Topluma sunulan fikirlerden bir kısmı kimi çevrelerin çıkarı ile çelişme halindedir. Çıkarı uğruna gerçek demokrasiye de, gerçek özgürlüğe de her zaman boş veren bu çevreler, öyle anlaşılıyor ki, bu sefer de kafayı bir yana bırakıp gövde ile işi idare etmeye kararlıdırlar. Demokrasiyi deve yapacaklarını ve bunu millete yutturacaklarını ummaktadırlar. Herhalde iç ve dış koşulları kendi hesaplarına bu sırada pek elverişli buluyor olmalıdırlar. Unuttukları nokta yalnız gövde gösterilerine dayanan bir yönetim sisteminin her zaman havada kalmaya ve er-geç yıkılmaya mahkûm olduğu gerçeğidir."

Bu görüş de, gözlerimizin önünde gerçekleşmiş ve "gövde demokrasisi" 12 Mart'ta yıkılıp gitmiştir.

Bu önsözün başında, Nadir Nadi'nin yazılarının gelecekteki Türk Siyasal Tarihi araştırmalarına ışık tutacağı yargısına vardığımızı açıklamıştık. Yukarıda verilen şu birkaç örnek bile bu yargıda ne denli haklı olduğumuzu göstermeye yeter. Bir süre Galatasaray Lisesi'nde sosyoloji öğretmenliği yapmış olan sayın yazar, sosyal yasaları çok iyi bildiği için, siyasal tahminlerinin hemen hiçbirinde yanılığa düşmemiştir. Keşke memleket bugünkü acıklı duruma düşmeseydi de o yanılmış olsaydı! Buna, vatanını seven her namuslu Türk aydını gibi, herhalde ve en başta kendisi çok seviniirdi. Ne çare ki, şairin şu beyitinde büyük bir gerçek payı

var:

"Tarihi tekerrür diye tarif ediyorlar,
Hiç ibret alınsaydı tekerrür mü ederdi?"

Hiç kuşkusuz söyleyebilirim ki, okuyucular bu kitabı, ibret levhalarıyla dolu siyasal bir roman gibi, bir hamlede rahatça ve merakla okuyacaklar ve düşünenler ise, onun sayfaları arasında biraz da kendi siyasal kader, yaşantı ve belki de nemelâzımcılık yanılıklarını bulacaklardır.

Erenköy, 27 Eylül 1971
Ord. Prof. Dr.
Hıfzı Veldet Velidedeoğlu

1960 YILI

5-6-1960

O'NUN İZİNDEN GİDECEĞİZ

Vereceğimiz kararları, yaşadığımız devrin şartları içinde düşünmeliyiz: 1950 yılında Seçim Kanunu hazırlanırken nisbi temsil sistemine iltifat edilmemesi belki bir hata olmuştur. Atatürk devrimlerinin amaç bildiği Batı medeniyeti çerçevesinde insan haklarına dayanan çok partili bir sisteme geçerken, Meclis'te çoğunluğu ele geçirebilecek tavizci bir zümrenin keyfi hareketlerini frenlemek lüzumunu önceden fark edemedik. Daha doğrusu iktidarı kaybettiği takdirde Cumhuriyet Halk Partisi'nin böylesine bir azınlığa düşeceğini hesaplayamadık. Uzun yıllar Halk Partisi'nde çalışan, devrim prensiplerine bağlılıklarını her fırsatta tekrarlayan DP kurucularının da bir gün o prensipleri tekmeleyeceklerini, hukuk devleti şartlarını kendi elleriyle yıkacaklarını havsalamız almadı. 1950 seçimleri nisbi temsil usulüne göre yapılsaydı, o Meclis'te yer alan muhalefet grubu sayıca daha kuvvetli olacak ve demokratik kontrol mekanizmasının daha tesirli bir şekilde işleymesini sağlayabilecekti. Aynı zamanda, gerilik akımları da böylece frenlenmiş olacaktı. Bununla beraber nisbi temsil sisteminin klasik mahzurlarını da gözden ırak tutmamak gerekir. Bunlardan başlıcası, parlamentoya zamanla küçük küçük partilerin dolması, hükümet kurma işinin ancak partilerarası çeşitli kombinezonlarla başarılır hale gelmesidir. Bu gibi hükümetler genel olarak çok kısa ömürlü olurlar, istikrarlı ve uzun süreli programlar hazırlayıp yürütemezler. Bizim gibi geri kalmış, kısa zamanda büyük hamleler yapmak zorunda bulunan milletler için böyle bir sistemin doğuracağı tehlikeler meydandadır. Ayrıca, küçük partiler birleşerek bir gün yine bir tahakküm çoğunluğu kurmaları nisbi temsil usulü ile de imkânsız sayılmaz.

Onun için, geçen on yıl içinde iyi sonuç vermeyen tecrübelerle bakarak büyük kusuru yalnız Seçim Kanunu'nda aramamalıyız. Şimdi çoğunluk sisteminden ayrılırsak yarınki Meclis acaba daha güvenilir bir hukuk düzeni yürütebilecek midir?

Bir defa bugün bambaşka bir siyasal durum içindeyiz. On yıl önce devrim prensiplerini korumak ve hukuk düzenini geliştirerek yürütmek istiyorduk. Bugün ise devrim prensiplerini de, hukuk düzenini de yeniden kurmak görevi ile karşı karşıyayız. Böyle bir görevi ancak parlamentoya iyice hâkim olacak namuslu ve ülkücü bir parti grubu ile başarabiliriz kanısındayım. Küçük parçalara bölünen, çalışmalarını kulis tavizleri ile düzenleyen bir mecliste belki bir çoğunluk saltanatı önlenemez. Fakat devrim prensiplerini yeniden tehlikeye atmak ihtimalleri önlenemez.

Hazırlanacak anayasaya bu hususta kesin hükümler konacağı, vatandaş hak ve hürriyetlerinin sağlam teminata bağlanacağı söyleniyor. Niyetlerimiz ne kadar halis olursa olsun, sütten ağzı yanmış insanlar olarak yoğurdu üfleyerek yememiz ve acele yargılardan sakınmamız gerektiği kanısındayım.

Hazırlanan anayasayı kimler onaylayacaktır? Halk mı, yoksa gelecek Meclis mi? Nisbi temsil sistemine göre yeni bir Seçim Kanunu hazırlanırsa, gelecek Meclis'in nasıl bir karakter taşıyacağını bugünden bilebilir miyiz? Kaygumu açıkça belirteyim: Türkiye'nin kaderini elinde tutacak olan yarınki yasama organı mutlaka devrimlere bağlı ve Atatürkçü bir kurul olmalıdır.

Çünkü çağdaş medeniyete ve Batılı hukuk düzenine kavuşmanın biricik yolu bize vaktiyle Atatürk'ün gösterdiği yoldur.

Menfaat düzenbazlarına, vicdan sömürücülerine ve hukuk yıkıcılarına memleketi teslim etmek için parlamento kurulmaz.

Bunu aklımızdan çıkarmayalım.

12.6.1960

ASIL GÜVENLİĞİ KENDİMİZDE ARAYALIM

Hürriyetlerini kazanan milletler, o uğurda çektikleri ıstıraba bir daha katlanmamak kaygusu ile daima teminat ararlar. İdare edenlerin zamanla bir tahakküm rejimine doğru kaymak istemeleri, en ileri memleketlerde bile görülen bir eğilimdir. Halk bunu tecrübe ede ede, yüzyıllar boyunca acılara uğraya uğraya anlamıştır. Anayasalarda yer alan temel hak ve hürriyetlerin güvenliğe bağlanması, böylelikle idare edenlerin bir gün kötü yola sapmalarının önlenmesi bu itibarla çok önemlidir.

Kısa zamanda bize yeni bir anayasa projesi hazırlamakla görevli bilim komisyonundan millet iyi bir eser bekliyor. Her biri kendi alanında bir otorite bilinen sayın profesörlerimize güveniyoruz. Belli bir süre içinde mümkün olabilen en iyi çalışmayı başaracaklarına ve vatandaş haklarını bir gün şunun bunun elinde oyuncak olmaktan kurtaracaklarına inanıyoruz.

Yalnız unutmayalım ki, son tahlilde asıl teminat, her zaman ve her yerde olduğu gibi, yine halkın uyanık iradesine bağlı kalacaktır.

Birinci Cihan Harbi'nden sonra Almanların hazırladığı Weimar Anayasası, dünyanın en mükemmel hukuk anıtlarından biri sayılıyordu. Ona rağmen bir gün bir Hitler çıktı, Alman milletini kandırarak o koca anıtı bir tekme ile yıktı ve hem kendi memleketini, hem de dünyayı felâkete sürükledi.

Hitler'in tekelci ve keyfi idaresine karşı Almanya'da, aydınlar tarafından gösterilen tepkiler azımsanacak kadar zayıf da değildi. Fakat bir kısım halk, adamın cazibesine kapılmıştı. O da bunu ustaca sömürmesini bildi, emrindeki propaganda teşkilâtı ile biri on gibi gösterdi. Aydınları hakir gördü, alaya aldı, onlarla kalabalık arasında bir uçurum açmaya çalıştı. Böylece tepki gücü zayıflayan millet, hak ve hürriyetlerinden oluverdi. Almanlar, acı gerçeği kavradıkları zaman iş işten geçmişti.

Demokratik düzenin korunmasında aydınların daima uyanık bulunması ve halkı uyarak onun aldatılmasına engel olması şarttır.

İdarenin, ufak da olsa, ilk bakışta önemsiz de sayılsa, herhangi bir haksızlığını görüp susmak büyük hata olur.

Üçüncü Cumhuriyetin başlangıcında Fransız milleti vatandaş haklarını titiz bir dikkatle korumayı ihmal etmiyordu. Dreyfus olayı üzerine kopan fırtına bu bakımdan hâlâ bir örnek olarak dillerde dolaşır. Eğer o zaman Fransız basını, başta Zola, Yahudi asıllı biçare bir subayın uğradığı adaletsizliğe karşı öylesine şahlanmasaydı, Üçüncü Cumhuriyet daha yirminci yüzyılın başlarında soysuzlaşır, kısa zamanda çökerdi. Şu gerçeği aklımızdan çıkarmayalım: Haklarımızın asıl teminatı bizizdir. Hazırlanacak anayasa ne kadar mükemmel olsa da, hürriyetlerimiz üzerine her gün, her saat, titreyeceğiz. Usulsüz ve yolsuz tasarruflar nereden gelirse gelsin, kimi hedef tutarsa tutsun, bunlara karşı cephe almak boynumuzun borcudur.

- Oyumu verdim, falan parti işbaşına geldi, artık rahat edebilirim.

Demeyeceğiz. Oyumuzla kurduğumuz meclisleri adım adım kontrol edeceğiz. İnsan haklarına saygı duyan bir idareyi yurdumuzda devamlı kılmak istiyorsak bir an gevşememeyi göze alacağız. Kişileri överek büyük adam yaratmak sevdasından da vazgeçmeliyiz. Bir adamın büyüklüğü oturduğu koltuğun önemi ile değil, memlekete yaptığı hizmetlerle ölçülür. Hizmetlerinin muhasebesi ise ancak bir ömür sona erdiği gün yapılabilir.

Son yılların olayları, bu yönden de ibret dersleri ile doludur.

15.7.1960

KÜLTÜR SEFERBERLİĞİ GEREKİYOR

Uzun süren savaş yıllarından sonra milletlerin yaratıcı gücü zedelenir. Ölüm, daha ziyade genç kuşaklar arasında yıkıntılara sebep olmuş, üstelik doğumlar da azalmıştır. Normal hayatiyete kavuşana değin sosyal organizma yıllarca bir nekahet devri geçirmek ve olağanüstü bir ihtimamla bakılmak gerekir.

Birinci Cihan Harbi'ni ve Milli Kurtuluş Mücadelesi'ni takip eden devre boyunca biz bunun acısını çok çektik. Çanakkaleler'de, Filistinler'de, Kafkasya ve Galicyalarda milletimizin temiz kanı oluktan boşanırcasına akmış, bunlardan arta kalanı ile de Kurtuluş Savaşı'nı başarmıştık. Cumhuriyet ilan edildiği zaman toplumun idaresinde görev yüklenecek aydın kadroları son derece zayıf bir halde idi.

Atatürk devrimi işte o şartlar altında başarılı. Kültür, teknik, bayındırlık, ekonomi ve her türlü idare alanlarında sıkı bir çalışma temposu ile işe koyulmuştuk. Onuncu yıl marşının "Çıktık açık alınla on yılda her savaştan" diye başlayan mısralarındaki övünme payı haksız değildir. Onca felaketlerden sonra hemen hemen sıfırdan başlayan bir kalkınma hamlesinin milletimizi 1933 potansiyeline ulaştırması gerçekten övülecek bir

kitap

merhale idi. Atatürk bize şu öğüdü veriyordu: "Çalış, güven ve övün..." Bu öğüt çağdaş medeniyet düzeninin onun ağzından ifadesini bulan parolası idi. Daha yapacak çok işimiz vardı ve yaşadığımız sürece milletimize karşı görevimiz sona ermiş olmayacaktı.

İkinci Cihan Harbi'nin dışında kalışımız tarihimizde belki ilk defa olarak bize yeni bir şans bağışlıyordu. Maddi yıkıntılara uğramayacak, devrimlerimizin ışığında başladığımız kültürel ve ekonomik kalkınmamızı daha hızlı adımlarla yürütebilecektik.

Düşük iktidarın en büyük suçlarından biri bu gerçeği bir türlü kavrayamaması, elimize geçen büyük fırsatı kaçırmak bizi on yıl geri bırakması olmuştur.

On yıllık DP iktidarı boyunca uğradığımız kayıplar korkunçtur. Özellikle milli kültür bakımından her alanda büyük çöküntülere yol açılmıştır. Bunlara karşı şimdiden gerekli tedbirleri almak ve on yılın kayıplarını telafi etmek için bütün gayretimizle çalışmak zorundayız.

Milli eğitim davası, davalarımızın başında yer almalıdır. Bu, bir bakanlığın tek başına üstesinden gelebileceği bir konu olmaktan artık çıkmıştır. Hükümet elindeki bütün imkânlarla harekete geçmeli, çeşitli bakanlıklar ve müesseseler arasında verimli bir işbirliği kurmak suretiyle konuyu devlet ölçüsünde teşkilâtlandırmaya bakmalıdır.

Bugün yeryüzünde okuma yazma oranı yüzde eli beşi bulan milletlere "geri kalmış milletler" deniyor. Biz bu nispetin çok daha altındayız. En iyimser tahminlerle, okuma yazma bilenlerimizin sayısı yüzde otuzu geçmemektedir. Yeni okullar açmak, hatta Köy Enstitülerini ve halkevlerini yeniden kurmakla kısa zamanda bir sonuca varmak imkânsızdır. Biz milletçe genel bir eğitim seferberliğine muhtacız. Büyük küçük, kadın erkek, hepimiz okuyacağız, hepimiz yetişeceğiz. Bu uğurda ordumuzdan, yükseköğrenim gençliğimizden, idare cihazımızdan, radyolarımızdan hatta endüstri alanındaki çeşitli müesseselerimizden yararlanmak zorundayız.

Bu işi rasyonel bir şekilde teşkilâtlandırmak için geniş ölçüde ihtisas elemanlarının katılacağı bir kültür seferberliği kongresi toplanmasına lüzum görülebilir. Yahut hükümet kendi inisiyatifi ile ilgili bakanlıklar arasında bir işbirliği kurabilir.

Herhalde kaybettiğimiz yılları bir an önce gidermek ve geri kalmış millet durumundan en kısa zamanda kurtulmak zorunda olduğumuzu unutmamalıyız. Bunun yegâne çaresi genel eğitim seferberliğidir.

21.7.1960

TUHAF BİR TAKTİK

27 Mayıs Devrimi'nden sonra en hayret ettiğim şey, o güne değin düşük iktidarın her yaptığına alkış tutan, eski büyüklerin önünde yerlere kapanan bir kısım basının birden yüz seksen derecelik bir dönüşle devrimci oluvermesi idi. Demek aralarında bir tanecik olsun dünkü idareye inanarak bağlanmış bir yazar yoktu. Hepsisi maddeci ve mideci adamlardı. Fakat bunlar görünürü de mi kurtarmak lüzumunu duymuyorlardı? Biraz temkinli davranıp bir süre susamaz, susmasalar da yavaş konuşamazlar mı idi?

Hayır bunu yapmıyorlardı. Tersine dünkü efendilerine çatmakta, düşük idareyi yerin dibine batırmakta birbirleriyle yarışarcasına aşırı bir gayret harcıyorlar, böylece kendi haysiyetlerini tekmelemekten çekinmiyorlardı.

Bu davranışın sebebi acaba ne olabilirdi?

Milli Birlik İdaresi ikinci ayını doldurmak üzere olduğu şu günlerde yukarıki soru az çok aydınlanmış gibidir. Bizim şakşakçı baylar, anlaşılan devrim hareketinin yıldırım hızından ürkmüş, eski idareye karşı acele ve şiddetli tedbirler alınacağını sanmış, bu arada yakayı kurtarmak için başka çıkar yol bulunmadığını düşünmüş olacaklar. Devrim hareketini başaranların böyle bir niyetleri olmadığını görünce, şimdi yavaş yavaş rahatladıkları ve kendilerine gelir gibi olduklarını fark ediyoruz. İçlerinden bir iki tanesi yeni bir taktiğin denemesine girişmişlerdir. Fakat "hesap sorma" davaları arasına CHP devrini de katmaya çalışarak, akılları sıra eski efendilerine indirekt bir yardımda bulunmak istiyorlar. Dedikleri şu:

"- Madem ki geçen devrin hesabı görülecek, o halde daha eski devrin de hesabı ortaya konmalı, tarafsız mahkeme önünde bunlar da bir bir incelenmelidir. DP iktidarı 1950 yılında "devr-i sabık" yaratmayacağız diyerek af kanunu çıkarmakla iyi etmemiştir. Şimdi Mili Birlik Komitesi işi yeniden ele alsın, 1946 seçimlerinin içyüzü anlaşılсын, sorgusuz kurşuna dizilen vatandaşların hesabı sorulsun, tek parti devrinde görevini kötüye kullanan, nüfuz ticareti yapan CHP'li politikacıların kim oldukları ortaya çıkarılsın, cezaları verilsin."

Bu basit taktikle görülen amaç meydandadır: İntikal devrinin güçlükleri ortasında işleri karıştırmak, meseleleri dağıtmak ve Milli Birlik hareketini soysuzlaştırıp yeni bir diktatörlüğe zemin hazırlamak. O arada zaman geçeceği için düşük iktidarın ağır suçlarını unutturmak da belki mümkün olur.

Bir kez şunu hatırlamalıyız ki, 1950 yılında "devr-i sabık" yaratmamak vaadi ile DP Büyük Millet Meclisi'ne bir

kitap

af kanunu tasarısı sunduğu zaman CHP Grubu buna toptan itiraz etmiş, aleyhte oy kullanmıştı. Şu halde tek parti devrine ait ortada haksız yere affa uğramış suçlar varsa, bunun hesabını vermek durumunda olan yine düşük iktidardır. Tek parti devrinin sorumluları arasında DP kurucuları da bulunduğu için, 1950 tarihli af kanununun tamamıyla şefkat duygularına dayanmadığını, ilhamını birtakım kişisel kaygulardan aldığını söylemek de mümkündür. Kaldı ki, yurdumuzda CHP ileri gelenleri dahil, suçların cezasız bırakılmasını isteyen aklı başında bir vatandaş yoktur. Böyle olduğu halde "devr-i sabık yaratmamak" iddiası ile ve kendi çoğunluğuna dayanarak bir af kanunu çıkardıktan sonra DP yönetim ekibi, on yıl boyunca mütemadiyen devr-i sabık yaratmış, aldığı her anti-demokratik tedbiri "onların zamanında sanki daha mı iyi idi?" gibi manasız ve yakışsız bir gerekçeye dayamıştır.

Milli Kurtuluş Savaşı'nın bir sonucu olarak Atatürk'ün önderliği ile kurulan tek parti rejiminin devrimsel karakteri meydanda idi. Çok partili hayata geçiş, o devrimin büyük amacı biliniyordu. Düşük iktidar, 1950 seçimlerine değin elde edilen demokratik gelişmeyi durdurup gerisin geriye dönmekle milletin haklarını çiğnemiş, hukuk dışı ve keyfi bir idare kurmuştur. Sorumluların vermek zorunda oldukları asıl hesap bu davranışın hesabıdır.

Yoksa, kötülükler, adi suiistimler, ne zaman ve nerede işlenmiş olursa olsun hesabı elbette daima sorulmak gerekir. Ben burada CHP'yi savunmak gibi bir amaç gütmüyorum. 1946 seçimlerinin en fazla aleyhinde yazmış olanlardan biri sıfatıyla böyle bir şeyi aklımdan bile geçirmem. Fakat o sıralarda CHP'nin borusunu çalan bu bayları hatırlatayım ki 1946 seçimlerinin büyük kusuru, tatbikattan ziyade kanunun acayipliğinden doğmuştu (açık oy, gizli tasnif). O seçimlerin sonunda DP grubunun Meclis'e girmesi de ortada şimdi görülecek bir hesaba artık yer kalmadığını gösterir. Kötülüklerle gelince, tek parti devrinde birçok bakan hakkında Meclis soruşturması açıldığını hatırlarsınız. DP'nin on yıllık iktidarı boyunca, muhalefetin o kadar ısrarına rağmen, Meclis'te bir soruşturma komisyonu kurulduğunu gördük mü?

Evet gördük, ama bu bir hükümet üyesinin değil, CHP'nin ve bir kısım basının faaliyetini inceleyecek olan komisyondur. 27 Mayıs olmasa idi, bugün şakşakçı baylar o komisyonun kararlarını bize karşı savunacaklardı. Tabii biz ortada olmayacaktık.

4.8.1960

BİR TABUYA PAYDOS DENİYOR

Bir zamanlar ordudan söz açmak, milli savunmamızla ilgili konular üzerinde tenkitlerde bulunmak hemen hemen imkânsız gibi idi. Ordu bir nevi tabu sayılıyordu. Onun işine dışarıdan karışılmazdı. Uzaktan yakından orduya dokunan meseleler büyük bir sır perdesi altında gizli tutulmak gerekirdi. Varlığımızın korunması uğruna bütün umudumuzu bağladığımız, şerefimiz ve her şeyimiz bildiğimiz silahlı kuvvetlerimiz nasıl idare ediliyordu, bilmezdik. Hele yüksek kademelerde görevlendirilen komutanların kişiliği üzerinde durmak şiddetle yasaktı. Bunların gündelik hayatlarında işleyebilecekleri kusurları belirtmek bile suç sayılırdı. Hiç unutmam, düşük Genelkurmay Başkanı hakkında geçen yıl İngiliz gazetelerinde ve onlardan aktarma yolu ile öteki Batı gazetelerinde pek tuhaf, tuhaf olduğu kadar da göze batıcı bir yazı çıkmıştı. Düşük general film çekmeye pek meraklı imiş. Resmen ziyaret ettiği İngiltere'ye ayak bastığı zaman kendisi için tertip edilen töreni de emir subayı vasıtası ile filme aldırarak istemiş. Mızıkacı çalıyor, paşa karşılayıcı birliği teftiş ediyor, sonra birlik muntazam adımlarla paşanın önünden geçiyor, tamam değil mi? Hayır. Aksilik bu ya, sinema makinesinin içindeki film bitmiş. Emir subayı, karşılama törenini tam olarak filme alamadığını söylüyor. İşte ne oldu ise, o esnada oluyor. Düşük paşa sinema makinesine kullanılmamış yeni film geçirtiyor ve mevkiini, sıfatını, orada bulunuşuğunu unutarak, sanki Hollywood stüdyolarından birinde bir sahneyi prova ediyormuş gibi, gayet ciddi bir tavırla karşılayıcı birlik komutanına emrediyor:

- Olmadı, baştan!

Ve orada bulunanların hayretten açılan gözleri önünde mızıkacı tekrar çalmaya başlıyor, düşük Erdelhun tekrar birliği teftiş ediyor. Birlik de tekrar rap rap rap onun önünden geçiyor.

Pek ciddi Batı gazetelerinde çıkmasa idi bu inanılmaz haberi tatsız bir şaka sanmak mümkündü. Ne yazık ki haber gerçeğin ta kendisi idi ve düşük paşa hakkında küçük düşürücü yayınlarda bulunmak tehdidi altında bizim gazeteler konuya dokunmamak zorunda idiler.

Hadi olay vatandaşlardan gizlendi, bu durum karşısında Genelkurmay Başkanı değiştirilmeli, hiç değilse bir ihtar almalı değil mi idi. Ne gezer! Düşük iktidar devletin kilit noktalarını bu karakterde insanlara emanet etmeyi işine daha uygun buluyor, onların hizmetinde kendini daha rahat hissediyordu.

Şükürler olsun ki, bunlardan aradığı kadarını bulmasına imkân yoktu. Atatürk'ten aldığı hızla, maddi-manevi gücünü dev adımlarıyla yükselten Türk ordusu her bakımdan övünebileceğimiz bir düzeye ulaşmıştı. 27 Mayıs'tan beri bu gerçeği açık olarak görüyoruz. 27 Mayıs'tan beri ordu artık bir tabu olmaktan çıkmıştır.

Millet, üniformalı evlatlarıyla ayrılmaz, parçalanmaz bir bütün olduğunu şimdi gözleriyle görüyor ve övünüyor. Bu ileri hamleyi başarmak şerefi de yine ordumuzun başında bulunan açık düşünceli subaylara aittir. Harp

kitap

Akademileri Komutanlığı'nda diploma dağıtım töreni vesilesiyle evvelki gün söz alan sayın hatipler ve onlardan sonra konuşan sayın Devlet Başkanı, milletçe yaşayışımızda kavuştuğumuz yeni zihniyeti açıkça belirtmişlerdir.

Ordu politika yapmaz ve yapmayacaktır. Millet'in ve cumhuriyetin koruyucusu kahraman silahlı kuvvetlerimiz, her zaman olduğu gibi millet'in ve cumhuriyetin emrindedirler. 27 Mayıs hareketi, herhangi bir politika ihtirası ile değil, tam tersine hırslı politikacıların memleketi uçuruma sürüklemelerine engel olmak amacı ile göze alınmıştır. Tarihimizin benzerini pek az kaydettiği bir gaflet devrine son verilmiştir. Türk ordusu, vatan uğruna yüklendiği esas görevini her kaygunun üstünde tutmasını bilecektir.

İşte bu kaygu iledir ki, sayın devlet ve hükümet başkanı son nutkunda ordumuzda yapılacak gençleştirme "ameliyatı" üzerinde durmuş, bunun önemini belirtmiştir. Düşük idare zamanında silahlı kuvvetlerimize ait her türlü "icraat" gizli tutulur, bu hususta ne önceden, ne de sonradan vatandaşa bilgi verilmezdi. "İcraat" dedikleri de çok defa gerçek memleket menfaatlarından ziyade partizan politika düşüncelerine dayanırdı. Oysa, bugün eski tutumun kökünden değiştiğini görüyoruz. Tüm davranışlarını milli menfaat açısına göre düzenleyen bugünkü yöneticiler hareketlerinin hesabını her an millete vermekten çekinmiyorlar.

Bu şartlar altında devletin ve onu meydana getiren müesseselerin daima daha gülbüz ve daha sıhhatli bir hale kavuşacağından şüphe edilebilir mi?

7-8-1960

KAFAYI DA BERABER YENİLEMELİ

Başbakanlığa bağlı bir personel dairesi kurulacağını, bakanlıklar kadrolarının rasyonel çalışma sistemine uygun bir hale getirileceğini ve bundan sonra da yeni kadrolara göre memurlar arasında zamanla bir ayıklama (tasfiye) hareketine geçileceğini öğreniyoruz.

On yıllık başıboş ve keyfi bir idarenin bakanlıklar kadrolarında birtakım lüzumsuz, hatta zararlı şişkinlikler yaratmış olmasını olağan sayarız. İktidar partizanlığı yüzünden kimi yerler ehliyetsiz kişilere bırakılmış olabilir. Devlete değil, partiye hizmet etmeyi iş edinen kimseler önemli yerlere getirilmiş bulunabilirler. İşe adam bulmaktansa adama iş icat etmeyi yeğ sayan bir zihniyet çeşitli hizmet kollarını verimsiz kılmış, kimbilir belki de bütün bütün dumura uğratmıştır.

Bu itibarla bakanlıklar kadroları üzerinde yeni ve temelli bir düzeltme hamlesini, devlet çarklarının iyi işlemesi bakımından yarın hesabına ümit verici sayarız.

Ancak, özlediğimiz olgun mekanizmaya kavuşabilmek için, sadece kadrolarda yapılacak bir değişikliğe, ya da personel arasındaki bir ayıklama hareketine bel bağlamanın yeter olmadığını belirtmeliyiz.

Devlet işlerinin bundan böyle doğru dürüst yürütülmesini istiyorsak, ilkin bir zihniyet inkılabı başarmamız gerektiğini unutmamalıyız. Son on yıl boyunca yurdumuzda hemen bütün hizmet kolları derin sarsıntılara uğradı ise, daha önceleri de durumumuzun pek parlak sayılamayacağını kabul etmeliyizdir. Çoktandır Tanrı'nın rahmetine ulaşan bir başbakan, tek parti devrinde Büyük Millet Meclisi kürsüsünden "Devlet düzenimiz A'dan Z'ye kadar bozuktur" demek cesaretini göstermiş, bir gerçeği belirten bu vecizesi ile de tarihimize ün salmıştı. Düzenimiz neden bozuktur? Bu nedenin nedenlerini saymaya belki ciltler yetmeyecektir. Ama satırbaşına alacağımız sebepler arasında devleti halktan ayrı tutan, devleti halkın değil, halkı devletin hizmetinde farzeden köhne ve ortaçağimsı zihniyeti elbette unutamayız. Saltanat devrinde bir zamanlar gerçeğin ta kendisini ifade eden bu zihniyet, şimdi saltanat yıkıldığı, egemenlik çoktan millete geçtiği halde, kimi kafalara hâlâ kakılıdır, oradan sökülüp atılamamıştır. Vatandaşa yukarıdan bakan, ona hizmet etmeyi gönlü istemeyen, devlet dairesine başvurduğu zaman haklı haksız vatandaşı savsaklamayı marifet bilen, işleri sürüncemede bırakmakla iş yaptığını sanan bu zihniyete karşı amansız bir savaş açılması ve kesin zafere dek ara vermeksizin savaşılmasıdır.

Bunun yanı sıra çalışma saatleri de üzerinde durulacak bir konudur. Genel olarak biz çalışmayı dairede geçirdiğimiz saatlere göre hesaplarız. Masamızın başında kaç saat oturmuşsak, o kadar saat çalıştığımızı söyleriz. Oysa, önemli olması gereken şüphesiz çıkardığımız işlerdir. Bu da çalışma saatinden ziyade çalışma temposu ile ilgilidir. Ne yapıp yapmalı, çalışma tempomuzu hızlandırmalıyız. Bütün devlet dairelerindeki kahve ocaklarını lağvetmekle işe başlarsak, ilk adımda büyük ve ümit verici bir hamle yapmış oluruz. Dairelerdeki kahve ocakları çöken saltanat devrinde orta kalma ne kadar kötü alışkanlıklarımız varsa hepsini temsil eden bir semboldür. Bürolar bir buyurma, vatandaşı azımsama ve ehibbalarla lâklâkiyat yapma yeri olmaktan en kısa zamanda kurtarılmalıdır. "Gelsin kahve, gitsin çay", "şimdi ziyaretçim var, yarın uğra" böyle çalışmak olmaz. Batı memleketlerindeki devlet dairelerinde iş saatinde kahve için, özel ziyaret kabul eden, çay ısmarlayan memur görür müsünüz? Lüzumlu yerlerde kantinler, büfeler vardır; oralara da ancak belli zamanlarda girilebilir.

Kanunun çizdiği sınırlar içinde halka hizmet etmek, vatandaşın işini görmek görevini iyi ve çabuk başarmak bakanlıklarımızın değişmez prensipleri haline konmalıdır.

Personel dairesi gerekli ayarlama ve ayıklama hazırlıklarını yapadursun, bu zihniyet inkılabını şimdiden

gerçekleştirmeye bakmalıyız.

14.8.1960

KARA METOT

Hoşlanmadığı, ya da çıkarına uygun bulmadığı düşünceleri serbestçe tartışmaktan korkan gerici, halk gözünde kendini haklı gösterebilmek için o düşünceleri bir yana atar ve bütün gücü ile düşüncelerin sahibine saldırır. Örneğin, hekimliğin kamulaştırılması tezini savunan bir adamı ele alalım. Bu tez, günün şartları içinde doğru veya yanlış olabilir; uygulanma imkânı bulunur veya bulunmayabilir. Gericisi, böyle davayı akıl yolu ile çözmeye, yahut da çürütmeye çalışacak yerde, tutar, o davayı ortaya atan adamın kişiliğini lekelemeye kalkar. Oysa, mantıkça düşünüldüğü zaman bir tezin doğruluğu ve yanlışlığı ile o tezi tartışan kimselerin özel karakterleri arasında bilimsel bir oran bulunmamak gerekir. Ne yaparsınız ki, gerici insanlar yaradılıştan böyledirler. Yeter derecede eğitim görmedikleri, yahut halk çoğunluğunu bu yoldan kandırabileceklerini umdukları için davranışlarını ona göre ayarlarlar. Gazetelerde, dergilerde rastladığımız fikir tartışmalarının kısa zamanda "şahsiyat"a dökülüp soysuzlaşması da bundandır. Toplum içindeki ileri geri çeşitli tepkilerin akıl ve mantık dışı özelliğine işaret ederken büyük İtalyan sosyologu Vilfredo Pareto bu konuda Batı dünyasından sayısız örnekler gösterir.

Bizim gericilerin, beğenmedikleri düşüncelerin sahiplerine karşı öteden beri "komünistlik" isnadını ulu-orta savurduklarını biliyoruz. Bunu yaparken okurlarını telkin yolu ile kendi etkileri altında tutacaklarını umarlar. Vatandaş şöyle düşünecektir: "Ha, demek komünist, o halde vatan haini, o halde bunun düşünceleri yanlış ve zararlı. Bu adama değil ona çatan hak vermeliyim."

Düşük iktidar zamanında gerici yobazlar bu metodu öylesine bol bol kullanmışlardı ki, son zamanlarda en basit memleket meselelerini ele alıp yobazlara karşı savunmak bir cesaret işi olmuştu. Tek parti devrinde rahatça ortaya atılan düşünceler, yurdumuza fikir, vicdan, söz ve yazı hürriyetlerini getirdiğini söyleyen bir idare altında zincire vurulmuş gibi idiler. Kimi zaman imâ yolu ile, kimi zaman da açıkça:

- Sen komünistsin, sus!

Deniyordu ve üfürükçülüğün, muskacılığın, ortaçağ düzenine bağlı ağalar saltanatının propagandası yapılıyordu. Atatürk milletin dinini elinden almıştı. Kadının örtünmesi hürriyeti, ilk öğretimden geçmemiş çocuklarını hafız yapmak ana babaların hakkı idi. Ormanlarımızı Tanrı koruyacaktı ve yurdumuzdaki toprak rejimi değişmeyecekti. Bunların doğru olmadığını söylemek komünistlik olurdu, şu halde yasaktı.

On dokuzuncu yüzyılın ortalarında doğan, sosyal ve ekonomik bir nazariye olarak dünya üniversitelerinde okutulan ve bütün sistemler gibi şimdiye dek hiçbir yerde kurucusunun düşündüğü tarzda uygulanamayan Marksizm, ne yazık ki bizim gericilerin elinde ve yalnız onlara yarayan bir korkuluk haline gelmiştir.

Komünizme karşı cephe alan hiçbir ülkede fikir olarak Marksizm yasak edilmiş değildir. Birleşik Amerika'da McCarthy'nin önderlik ettiği savaş metodu kısa zamanda sahibine karşı dönmüş ve iflasla sona ermiştir. Hürriyet memleketlerinde yasak olan ve yasak edilmesi gereken, kendi vatani aleyhine bir başka devlet hesabına faaliyet göstermektir. Bu ise düpedüz casusluk ve namussuzluktur. Bunun fikir hürriyeti ile vicdan hürriyeti ile ilgisi yoktur. Bir yazar, olduğundan bambaşka görünür, örneğin Müslümanlık taslar da yine sinsice bildiğini okur, hatta yabancı devletler hesabına kendi milletinin varlığını bile bile satar.

Yakın tarihimizde bu gibi tiplere çok rastladık. Bugün de rastlayabiliriz. Asıl korunacağımız düşman, düşündüğünü söyleyenler değil, düşündüğünü gizleyenler, saman altından su yürütenler olmalıdır.

18.8.1960

TATLI SERT

Devrimlerin sert başlayıp, yürürlüğe koyduğu prensipler yerleştikçe zamanla yumuşaması genel bir kural sayılabilir. Tarihte yumuşak başlayıp da yumuşak biten devrimlere az rastlanır (ben hatırlamıyorum). Bu itibarla, Batılıların centilmen ihtilal dedikleri 27 Mayıs hareketini pek az rastlanan istisnalardan biri diye görmek yerinde olacaktır.

Buna karşılık, tarihte yumuşak ve tatlı başladığı halde sonraları sertleşen, daha doğrusu hedefini yitirip yeni devrimlere yol açan sayılı devrimler görülmüştür. Kendi kanında boğulan ihtilaller her zaman ve her yerde koyu diktatörlükler halinde soysuzlaşırlar. Karanlık, felaket bulutları uzun yıllar ortalığı kaplar, toplum bitmez tükenmez ıstıraplara gömülür.

Bunu önlemenin ilk şartı, başarılı devrimin amaçlarından şaşmamak, karar ve davranışları o amaçlara yöneltmesini bilmek, özlenen toplum düzenini vaktinde gerçekleştirmektir.

kitap

27 Mayısçıların ölküsü, yolunu şaşırılmış, memleketi uçuruma doğru hızla sürükleyen başıboş ve kontrolsüz bir idareyi yıkarak Atatürk prensiplerinin ışığında insan haklarına saygı duyan demokratik bir sistemi yurdumuza getirmektir. Bu uğurda girişilen teşebbüsün birinci safhası büyük bir başarı ile tamamlanmış, keyfi idare yıkılmış, başlıca sorumluları da, hukuk prensiplerine uygun olarak hesapları görölmek üzere yakalanmışlardır.

Şimdi devrimin en nazik, en güç olan ikinci safhasını yaşıyoruz. Bir yandan bir anayasa ve seçim kanunu projeleri hazırlanırken, bir yandan da milletin hiç durmaması gereken işleri görölüyor, devlet gemisi belli bir rota üzerinden yürütölüyor.

Rejim henüz kurulmuş olmamakla beraber, bu rotanın vaktiyle Atatürk eli ile çizilen rotaya uygun olmasından daha tabii ne vardır? Bundan hiç şüphe etmeyelim, 27 Mayısçılar ilkin milleti Atatürk'e kavuşturmuşlardır. Yürüyeceğimiz yol, onun bıraktığı yerden başlayacaktır. Devrimin su götürmez meşruluğunun en birinci kaynağı budur.

O haldî kimi yerlerden kulağımıza gelen "Nerede hürriyet? Niçin hâlâ ağızımızı açamıyoruz? Demokrasi bu mu idi? Hani artık gazete kapatmayacaklardı?" gibi şikâyetleri de bir an önce dindirmek yerinde olacaktır. Saman altından su yürüten maksatlı propagandacıları bir yana bırakırsak, birçok vatandaş henüz bir devrim rejiminde yaşadığımızı, bunun için de normal hürriyet şartlarından söz etmenin biraz erken olduğunu unutmuş gibidirler. Bir devrim idaresini tenkit etmek, ancak o devrimle beraber olanların hakkıdır. Devrime karşı gelenler, dünkü idarenin partizanları ve şakşakçıları, içinde bulunduğumuz intikal devrinde susup oturmak durumunda olmalı değiller midir? Bunlara söz hakkı tanımak, Yassıada'dakilerin hakkını yemek demektir. Sahipleri ve başyazarları tutuklu bulunan bir gazete, dışarıda kalmış eski uşakların elinde günün kuvvetlerine yaslanarak ötüşüne devam ederse, bunu devrim mantığına ve devrim amaçlarına yakıştırmak biraz güç olur. Böylelerine izin vermek sinmiş partizani cesaretlendirir, masum vatandaşın zihninde de sanki tutuklulara haksızlık ediliyormuş gibi birtakım şüpheler doğmasına yol açar. Sinik partizanların cesaretlenmesi ve masum vatandaşların zihinlerinin karışması ise toplum düzenini bozar, devrim amaçlarına bir an önce varmamızı geciktirir. Bir gün bakarsınız, yazımın başında belirttiğim tehlikelerle burun buruna kaliveririz. Benden söylemesi.

21.8.1960

ONLAR DA HAKLI DEĞİL Mİ?

Hukuk Fakültesi Profesörler Kurulu, Ord. Prof. Ali Fuat Başgil'in istifasını toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile reddetmiştir. Kurulun dayandığı prensip, düşünce ve ifade hürriyetidir. Ord. Prof. suç teşkil etmeyen birtakım kanaatlerini çeşitli vesilelerle açığa vurmuştur. Kurul bu durumu son derece olağan saymış ve ifade edilen kanaatlerin tartışmasına girişmeksizin istifa dilekçesini kabul etmemeye karar vermiştir.

Biz de Profesörler Kurulu'nun kararını saygı ile karşıladığımızı belirtmek isteriz. Düşünce ve inançları çoğunluk tarafından beğenilmese de, sırf bu yüzden bir profesörü görevinden ayırmanın doğru olamayacağı kanısındayız.

Ancak, bu konuda bizim de bir çift sözümüz var. Aynı düşünce hürriyeti prensibine göre buna tahammül gösterilmesini beklemek hakkımızdır. Sayın Profesörler Kurulu'nun bu hakkı bizden esirgemeyeceğini umuyoruz.

Ord. Prof. Ali Fuat Başgil'in son yazıları üzerine ileri geri söylentiler çıktığını gördük. Bu arada Sayın Başgil'in belki hiçbir zaman aklından geçirmediği birtakım düşünceler de kendisine mal edildi. Profesörün aydınlarımızı memleketçi ve garpçı diye iki gruba ayırdığı, birincilerin iyi, ikincilerin ise kötü kişiler olduğunu söylediği ileri sürüldü. Ayrıca, profesörün önce Müslümanlık sonra Türklük tezini savunduğundan söz edildi.

Yirminci yüzyılın ortasında bir üniversite profesörü ağızından biraz tuhaf kaçsa da bunları soyut düşünce olarak kabul etmek ve sinirlenmeden tartışmak mümkündür. Atatürk gençliğinin bu sözlerden ötürü profesöre darıldığını biz sanmıyoruz. Esasen sayın Başgil, son yazılarından birinde, düşüncelerinin yanlış anlaşıldığını belirtmiş, memleketçilikle garpçılığı bir tuttuğunu, bu iki kavramın birbirini tamamladığını belirtmiştir. Sayın profesörün sosyal ve felsefi eğilimleri üzerinde burada herhangi bir eleştiriye girişmek niyetinde değiliz.

Özellikleri hakkında kesin bilgimiz olmamakla beraber, bütün samimi inançlar gibi, Başgil'in samimi inançlarına da saygı besleriz.

Bizim zihnimizi burkan soru şu: Yükseköğretim gençliğini gücendiren nokta, sayın Başgil'in yazılı düşünceleri mi, yoksa yazısız davranışları mıdır?

Son devrin olaylarını bir göz önüne getirirsek, yukarıki ikinci ihtimalin bir hayli ağır bastığını görmezlik edemeyeceğizdir. Yurdumuz, birkaç yıldır gittikçe ağır basan ve nihayet silahlı kuvvetlerimizi harekete zorlayan bir anayasa buhranının ta içinde yaşıyordu. Sayın Ali Fuat Başgil ise İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin Anayasa Kürsüsü'nde ordinaryüs profesör sıfatıyla görevli bulunuyordu. Siyasal bünyemizi şiddetle rahatsız eden bu buhranı gidermek ve düşük iktidarı uyarmak amacı ile bütün memleket aydınları

kitap

ellerinden gelen çabayı esirgemiyorlardı. Hapse girmeyi göze alan gazeteciler, emekliye ayrılmayı sineye çeken hâkimler, bakanlık emrine alınmayı hiçe sayan hukuk, hatta tıp profesörleri, başımızda dolandığını elle tutulurcasına gördüğümüz felaketi önlemek için didiniyorlardı. Fakat, Anayasa Hukuku Ordinaryüs Profesörü Sayın Ali Fuat Başgil susuyordu.

Sanki o ilahiyat fakültesinden emekli bir (tarik-i dünya) ya da bir manastıra kapanmış bir yeni zamanlar stoisiyen'i idi.

Bu, dünyayı köşesinden seyreden, olan biteni tasvip mi ettiği, yoksa kayıtsızlıkla mı karşıladığı pek belli olmayan tutum memleketçi, garpçı, maneviyatçı ve medeniyetçi profesörümüze göre, belki doğru ve yerinde bir davranıştı. Fakat Atatürk gençliği, kendisinden ışık beklediği bir üniversite hocasına bu davranışı yakıştıramıyordu. Bizce Başgil'i istifaya zorlayan son olayların hareket noktasını burada aramak gerekir. Üst yanı fazla önemli olmasa gerektir. Bu itibarla Sayın Başgil'in tutumu hakkında bugün bir şey diyecek değiliz. Profesörler Kurulu'nun kararını da dediğimiz gibi saygı ile karşılarız. Fakat, gençliğin hareketi karşısında derin takdir duygularımızı belirtmeden edemeyeceğiz. Bu kadircığı da onların hakkı olsun!

24.8.1960

TARİHTEN DERS

Tarih yapan büyük milletlerden biri olduğumuza şüphe yok. Fakat ne yazık ki yaptığımız tarihle pek ilgilenmiyoruz. Tarih okuyanlarımız az, yazanlarımız çok daha az. Hele politikacılarımız, bir kez parti hayatına atıldılar mı, o, biraz okudukları tarihi de hemen unutuveriyorlar. Sanki daha önce bu memlekette benzer davalarla hiç karşılaşmamış gibi tuhaf bir davranışa kendilerini kaptırıyorlar. Bu yüzden eski hataların sık sık tekrar edildiğini, ileri hamlelerin lüzumsuz yere kösteklendiğini görüyoruz.

Abdülhamit'in son mabeyin başkâtibi Ali Cevat Bey'in, Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanan hatıralarında ne ibret verici satırlar var. İşte onlardan birkaçı:

"Bir gece saat beşe doğru müsahip gelerek şimdi daire-yi hümayuna gelmekliğim ferman buyurulduğunu tebliğ etti. Beraber giderken müsahip ağa, bu gece efendimizin pek ziyade meraklanmış olduğunu söyledi. Huzur-u şahaneye girdiğim vakit kendilerini hakikaten mustarip gördüm. Oturmaklığımu lütfen ferman buyurdular. Badehu gazetelerin zat-ı humayunlarına dair münderecat-ı kâzibe ve müfteriyat-ı mübalâgakârenelerinden ve ol esnada tabi' ve neşredilen lâyuat ve lâyuhsa varakpâre ve resailin muhteviyat-ı bi-edebânelerinden vesairenden uzun uzun bahsettiler."

Yeni Türkçeye çevirip kısaltırsak, Abdülhamit, basın hürriyetinden şikâyetçidir. Bunun için gece vakti genel sekreterini yanına çağırıp dert yanmıştır. Kendi eliyle kurup otuz üç yıl boyunca yürüttüğü karanlık istibdat idaresinin başına ördüğü tehlike çorabını unutmıştır. 1908 devrimi ile zincirleri koparılan basına, aradan henüz birkaç ay geçtiği halde tahammül edemez olmuştur. Dayandığı temel sorular şunlardır: (Makam-ı akdes-i hilâfet-i islâmiye) ye nasıl dil uzatılır? (Taht-ı muallâyı saltanat-ı Osmaniye) her gazetenin uluorta tenkit edebileceği bir makam mıdır? Bu hal önlenemezse devletin otoritesi sarsılmaz ve (mâazallah-ü taalâ) millet felâkete sürüklenmez mi?

Abdülhamit'in kullandığı tımturaklı ve dördüzlü Arapça terkipleri bugünkü gazete okurları pek sökemeceklerdir. Bunları kullandığımız Türkçeye ben de çeviremeyeceğim. Zaten boşuna yorulmaya ne lüzum var? (Makam-ı akdes-i hilâfet-i islâmiye) ve (Taht-ı muallâ-yı saltanat-ı Osmaniye) gibi insana derin manalı bir Tanrı buyruğu imiş hissini veren bu deyimler aslında son derece basit bir gerçeğe işaret etmektedir. Abdülhamit, kısaca:

- İktidar benim hakkımdır ve beni kimse tenkit edemez!

Demek istiyor. Otuz üç yıl önce (Taht-ı muallâ)yı, yani iktidarı ele geçirmek uğruna (Kanun-u Esasi)yi kabul ve ilan eden, iktidara geçer geçmez sözünden cayarak idareyi keyfileştiren bu adam, pek alıştığı (Taht-ı muallâ) dan, yani iktidardan uzaklaşmamak kaygusu ile ordunun baskısı karşısında çaresiz anayasayı tekrar yürürlüğe koyuyor. Fakat kendisi tarihten ders alıp da uslu oturacak yerde, yine hürriyetleri kaldırmanın yolunu araştırıyordu. Bu inat ve bu bilgisizlik Abdülhamit'i 31 Mart'ta gericiliğin kollarına attı ve sonunda o kadar sevdiği (Taht-ı muallâ) dan, millet onu zorla indirdi.

Düşük iktidar sorumluları yakın tarihimizi biraz hatırlasalardı, elli yıl ara ile Abdülhamit'in davranışını hiç böylesine gülünç bir şekilde taklit ederler miydi?

Şüphesiz rejimler, müesseseler, hatta kullandığımız dil değişmişti. Onlar "makam-ı akdes" den, "taht-ı muallâ"dan söz edemezlerdi. Fakat kurucuların zihniyeti, elli yıl önceki zihniyetten farksızdı. Demokrasi ve hürriyet vaatleriyle ve basının omuzuna binerek geldikleri iktidar yerini korumak için başka gerekçelere sarıldılar.

- Devletin haysiyeti korunacak, hükümetin manevi şahsiyetine hücum edilmeyecek, icranın çalışma, iş görme

imkânları baltalanmayacak!

Dendi. Bunu diyenler, (lisani haller)i ile tıpkı Abdülhamit gibi:

- İktidar bizim hakkımızdır ve bizi kimse tenkit edemez! demek istiyorlardı. Ardi arası kesilmez baskı kanunları hep bu gerekçelerle yürürlüğe kondu. Bir iktidar sorumlusunun görevine ait kusurlardan söz etmek, örneğin Mükerrerem Sarol'un giriştiği nüfuz suiistimallerine hafifçe dokunmak, hükümetin manevi şahsiyetine tecavüz sayılıyordu. Devlet, iktidar ileri gelenlerinin diledikleri gibi har vurup harman savuracakları bir çiftlik haline getirilmiş, icranın yetkileri sınırsız genişletilmişti. Normal demokrasilerde devlet bankasının kaynaklarına bile iktidar keyfince hükmedemezken, bizde özel bankaların kasaları başbakanın emrinde idi. Evvelki günkü gazetelerde Kızılay Derneği'nin on yıl boyunca uğradığı partizan soygunculuğuna dair haberleri okuduğum zaman, düşük iktidar sorumlularının keyfilik yolunda ulaşılmaması, belki de imkânsız bir rekor kırdıklarını kabul ettim. Vatandaşların damla damla bağışları ile yalnız milli felaket günlerimizde yaralılara, evsiz, barksız kalanlara yardım için çalışılan bu derneğe şimdiye değin hiçbir iktidar, hatta iyi niyetlerle de olsa, burnunu sokmamıştı. Düşükler, onun kaynaklarını da partilerine ve partizanlarına aktarmaktan çekinmemişler. Pişkinliğin, zorbalığın, devleti kendinden ibaret sanmanın böylesine hazin bir örneğine tarihimizde herhalde rastlayamayız. Bari bundan sonra da rastlayamasak!

30.8.1960

KUŞAKTAN KUŞAĞA

Tarihte olumlu eser yaratmış vatanseverlerin görevi, yüreklerindeki yaratıcı heyecanı genç kuşaklara aşılamaktır. Büyük günlerimizi milletçe bunun için kutlarız; zaferlerimizin yıldönümünü bunun için birlikte anarız.

Milli Birlik Komitesi üyelerine bakınız; içlerinde 30 Ağustosunu etiyile ve canı ile yaşamış olan bir sayın devlet başkanımız var. Ötekiler o gün ya daha askerlik çağına varmamış çocuklardı, ya da henüz dünyaya bile gözlerini açmamış bulunuyorlardı. Fakat o mutlu günün coşkun heyecanını damarlarında duymaları, o günün derin anlamını kavramaları bakımından bunları birbirinden ayırt edebilir miyiz?

İstanbul'da Beyazıt, Ankara'da meydanlarında "Hürriyet!" diye bağırarak, göğsünü gere gere kurşuna ve coplara karşı yürüyen kadınlı erkekli aydınlar kitlesi de 30 Ağustosunu gözleriyle görmemişti. O meydanları inleyen büyük kitle ezici çoğunluğu ile 30 Ağustos'ta daha anasının karnına bile düşmemişti. Fakat şerefli tarihimizin akışı içinde bugünkü kuşak dosdoğru 30 Ağustos'tan geldiğini, o günü yaratanların öz evladı olduğunu ispat etmemiş midir?

Atatürk büyük nutkunu boşuna söylememiştir. Büyük eseri Türk gençliğine boşuna emanet etmemiştir. Ve biz 38 yıldır 30 Ağustosunu boşuna kutlamamışızdır. Bir milletin içinden vurduğum duymazlar, benciller, gaflet uykusuna dalanlar, hainler daima çıkabilir. Bunlar bir punduna getirip takım halinde iktidara da gelebilirler. Devletin kilit noktaları onların eline geçebilir. Milleti hiçe sayabilirler, milletin menfaatlerini ayaklar altına alabilirler, kendi çıkarları uğruna milleti ezmek isteyebilirler. Atatürk'ü unutturmaya, hatta ona karşı cephe kurmaya kalkışabilirler; eserini yıkmak için sinsice tedbirler düşünebilirler.

Büyük Nutkunda Atatürk'ün birer birer ileri sürdüğü bütün bu ihtimaller, çok değil, ölümünden onbeş yıl sonra yurdumuzda belirmiştir. Fakat benliğinde Atasından devraldığı emanetin sorumluluğunu taşıyan Türk gençliği ve Türk ordusu (ikisini birbirinden ayırt edemeyiz) o kötü niyetleri ve gizli emelleri nihayet sezmiş, onlara gerçekleşme imkânı bırakmamıştır.

Biz 30 Ağustosunu bir süredir daha ziyade bir ümit ışığı olarak kutluyorduk.

- O şartlar altında o koca zaferi kazanan bir millet bugün böyle acıklı bir hale düşemez!

Diyorduk ve ufukta yüreğimizi ferahlatacak bir parıltı bekliyorduk. En buhranlı günlerimizi bu yılın 27 Nisanı ile 27 Mayıs arasında yaşadık. Beklediğimiz parıltı 28 Nisan günü Beyazıt Meydanı'nda görülmüştü. Parıltı İstanbul'dan Ankara'ya, Ankara'dan İzmir'e ve yurdun başka köşelerine sıçırıyor ve her yerde ümit verici yankılar uyandırıyor. Fakat karanlık kuvvetlerin tepkisi de o nispette korkunç bir hal alıyordu. Hayatımda beni en çok duygulandıran olaylardan biri, 19 Mayıs Gençlik Bayramı'nın yasak edilmesi oldu. Atatürk'ün gençliğe hitabesini gazeteler yayımlayamadılar. İktidar, gençlikten ve Atatürk'ten adamakıllı yılmıştı. Bu artık son işaretti. Aydınlik'ta karanlığın çatışması yakında mukadderdi. Nihayet olan oldu. 1922 yılının 30 Ağustosunda dört günlük bir savaştan sonra istilâ ordusunu yenen Türk ordusu, 1960 yılının 27 Mayıs'ında dört saatlik çok ustaca hazırlanmış bir manevra ile yurdumuzu içeriden istilaya yeltenen bir çeteyi teslim alıverdi. Bugün 30 Ağustos'un heyecanını yüreğinde taşıyan genç kuşak, 30 Ağustosunu yaratan kahramanlara layık olduğunu göstermiştir. Kutlu olsun!

1-9-1960

YERSİZ GAYRETLERE YER YOK!

Düşük iktidar sorumlularının yargılanacağı Yassıada'da hazırlıklara aralıksız devam edildiğini haber alıyoruz. İki bin kişilik mahkeme salonu yapılmış. Yargıç ve savcı kürsüleri yerlerine konmuş. Muhakeme safhalarının gazetelere vaktinde yetiştirilmesi için telgraf ve telefon hatları genişletiliyormuş. Yassıada ile şehir arasında muntazam vapur seferleri kurulacaktı.

Bunlar hep güzel. Yalnız bir noktaya aklımız takıldı: Yabancı basının bu davaya büyük ilgi gösterdiği göz önünde tutularak, Nürnberg mahkemesinde olduğu gibi, Yassıada'da da yargılama safhalarını yabancı dillere çevirme tedbirleri alınıyormuş. Kulaklığı başına geçiren bir gazeteci, hâkim ne soruyor, sanık ne cevap veriyor, İngilizce, Fransızca, Almanca, hangi dilden isterse, dakikası dakikasına dinleyecek, muhakemeyi zahmetsizce izleyebilecekti.

İşte buna olmadı, diyoruz ve bu gayreti lüzumsuz, hatta yersiz bulduğumuzu saklamıyoruz.

Bir milletin egemenlik hakkını ayakta tutan başlıca erklerden biri de dildir. Türkiye'de Türk egemenliğini temsil eden, Türk milleti adına görev başaran müesseselerde bütün işlemler Türkçe yürütülür, anayasamıza göre de Türk devletin dili Türkçedir. Yabancılar ilgi gösteriyor, duruşmalar açık olsun, herkes tarafından rahatça izlensin gibi acayip ve füzuli gerekçelerle milli egemenlik haklarımızdan bir tanesini kendi elimizle zedelemeye hakkımız yoktur. Yarın bakarsınız, yabancılar Büyük Millet Meclisi'nde görüşülecek bir meseleye de pek yakın bir ilgi gösterirler. Yukarıki gerekçeye uyarak o zaman Büyük Millet Meclisi salonunda özel tertipler mi alacağız? Bir duruşmanın açıklığı nasıl sağlanacağına dair, bütün medeni milletlerce benimsenmiş, her yerde uygulanan temel kurallar vardır. Bunlar arasında "duruşma safhaları yabancı dillere aynı anda ve sesle çevrilir" diye bir kayda rastlayamazsınız.

Nürnberg mahkemesini burada örnek göstermek çok yanlış bir zihniyetin belirtisi olur. Nürnberg mahkemesi milli değil, milletlerarası bir teşekküldü. Hâkimlerin kimi Amerikalı, kimi İngiliz, kimi Rustu. Sanıklar Almandı. Böyle karmakarışık bir toplulukta herkes mesela İngilizce konuşsa bile, mahkeme İngiltere devletini temsil etmediğine göre, duruşmaların çeşitli dillerden yapılması kaçınılmaz bir zaruretti.

Yassıada'da böyle bir durumun söz konusu edilemeyeceği meydandadır. Yüce Divan, Türk milleti adına yargı hakkını kullanacaktır. Sanıklar Türk vatandaşlarıdır. Duruşmalar bütün dünyaya açık olacaktır ve kelimesi kelimesine yayımlanacaktır.

Bu şartlar altında Türkçe bilmeyen yabancı gazeteleri düşünerek milli egemenlik haklarımızdan fedakârlık manasına gelebilecek ve ilerisi için tatsız bir örnek teşkil edebilecek herhangi bir hareketten dikkatle sakınmalıyız.

Yabancı basın Türkiye'de zengin bir kadro ile temsil edilmektedir. Bunların burada olup bitenleri bağlı buldukları müesseselere ulaştırabilecek geniş imkânları vardır. 27 Nisan'dan 27 Mayıs'a kadar yurdumuzda geçen olayları, Tahkikat Komisyonu'nun her türlü yasaklarına rağmen, vatandaşlarımız hep bu yabancı kaynaklardan izlemediler mi? Muhakemeler başladığı sırada yurdumuza gelecek olan gazeteciler de görevlerini Yassıada'da, hiç merak etmeyelim, rahatça başarılar. Bunun için ayrıca kaygılanmamıza yer yoktur. Duruşma safhalarına dair Anadolu Ajansı'nın, ya da Basın -Yayın Umum Müdürlüğü'nün, kendi sorumluları altında günü gününe hazırlayacakları bir özel tercüme servisi, yabancı meslektaşlarımıza ayrıca yardımcı bir hizmette bulunabilir.

Bundan ötesine katien lüzum yoktur.

3.9.1960

BİR PARTİ TARİHE KARIŞIRKEN

Düşük iktidar bir gün emrindeki savcılardan birini harekete geçirerek sulh mahkemesinde bir dava açtırmış ve "Politikaya din karıştırıyor" gerekçesiyle pek çekindiği Millet Partisi'ni birkaç dakika içinde kapattırılmıştı. Bu, Demokrat Parti sorumlularının hak, adalet ve demokrasi anlayışlarının göze çarpar bir belirtisi idi. Din sömürgeçliğini meslek edinen asıl suçlular DP yöneticilerinin kendileri idi. Alanda rakipsiz kalmak ve kendi başlarına diledikleri gibi at oynatmak istiyorlardı. Bir gün elbet CHP'ye de sıra gelecek, onun da icabına bakılacaktı. Ne var ki ana muhalefet partisi kolay yutulur bir lokma değildi. Zamanını kollamak, dikkatli davranmak, ayrıca tedbirler almak gerekiyordu.

Millet daha azimli ve daha uyanık çıktığı için hazırlanan tedbirler tamamlanmadan iktidarı düşürdü ve suçluları yakaladı. Bir yandan bunların soruşturması devam ederken, öte yandan DP'nin hukuki durumu da yetkili makamlarca inceleniyordu.

kitap

Bu parti ne olacaktı? Yöneticiler hak ettikleri cezayı yiyeceğine göre DP kendi haline bırakılsın mı idi, yoksa kapatılsın mı idi? Hukukçular ikinci şeklin kaçınılmaz bir zaruret olduğunu, yıllardan beri kongresini toplamayan, sırf iktidarın desteği ile ve hukuk dışı bir varlık olarak ayakta duran bu partinin dağıtılması gerektiğini ileri sürüyorlardı.

Dünkü gazetelerde okuduğumuz bir haber yukarıdaki yargının nihayet gerçekleşmek üzere bulunduğunu gösteriyor. DP'nin mallarına mahkeme kararı ile el konmuş, bütün binaları mühürlenmiş, her türlü faaliyeti durdurulmuştur. Partinin dağıtılması, hukuken ortadan kalktığıнын ilan edilmesi her halde artık bir gün meselesidir.

DP hakkında öteden beri bilinen ve beklenen akıbetin böylesine gecikmesi, 27 Mayıs hareketi ile başlayan devrim idaresinin hukukilik esaslarına bağlı kalmak hususunda ne kadar dikkatli davrandığını gösterir. 27 Mayıs'ı başaranlar, düşük iktidarın sorumluları ile o sorumluları bağrında taşıyan hükmi şahısları kat'iyen birbirine karıştırmamışlar, bunları ayrı ayrı ele almışlardır. DP'li suçluların sayısı ne kadar çok, işlenen suçlar ne kadar ağır olursa olsun, eğer Demokrat Parti'nin kapatılmasını gerektiren kanuni zaruretlere bulunmasa idi, bu partiye yine de ilişilmeyecekti. Bugün yurdumuza hâkim olan, davranışlarımızda keyfi değil, hukuki olmak zihniyetidir. Bu zihniyetin toplumda kök salmasını ve bir daha koparılamazcasına yerleşmesini dileriz.

Şimdi bir müddettir zihinleri kurcalayan bir meselenin yakında tekrar canlandığını göreceğiz.

- Düşükler yargılandı, DP de kapatıldı. Peki, DP'liler ve DP'ye oy verenler ne olacak?

Eski iktidar partisinin onca kötü icraatına rağmen birçok masum vatandaşın DP'ye bağlı kaldıklarına, birçoklarının da bu partiye oy vermek istediklerine şüphe yoktur. Siyasi faaliyetler yasağı ortadan kalktığı zaman bu vatandaşları kazanmak uğruna partiler arasında kıyasıya bir savaş başlayacak, hatta DP'nin oy mirasına konmak amacı ile yeni partiler de kurulacaktır. Bizce bu partilerin en önemlisi yine eski DP'lilerin kuracağı bir parti olabilir. Fakat hangi fikir bayrağı altında toplanacaktır bu vatandaşlar? Bundan böyle din konusunun sömürülmesine göz yumulmayacağına, düşük iktidarın da özlenir bir yanı bulunmadığına göre, DP mirasçıları vatandaşa nasıl bir sloganla hitap edeceklerdir?

Siyasal faaliyetler yeniden başlayınca herhalde oldukça ilgi toplayıcı kavgalar seyredeceğimiz anlaşılıyor.

4.9.1960

ŞARTLI BRAVO

Profesör Turhan Feyzioğlu'nun aktif politikayı bırakıp pek sevdiği bilim hayatına dönmesi CHP saflarında iyi karşılanmadı. Hemen bütün arkadaşları kırıngınlıklarını belirtir yazılar yayınladılar. "Bu sırada parti görevlerinden nasıl uzaklaşırsın? Nereye gidiyorsun?" dediler. İçlerinde Feyzioğlu'nu bencillikle, oyunbozanlıkla suçlamaya kalkışanlar bile oldu. Bir kişi çıkıp da:

- Bravo Turhan! Karakter adamı imişsin. Engeller kalktığı için mesleğine dönüyorsun. Senden zaten bunu bekledik. Yolun açık olsun!

Demedi.

Oysa, profesörün davranışını objektif olarak incelediğimiz zaman yukarıki hükme varmak kaçınılmaz bir zaruret gibi geliyor bana. Bugün burada bu noktayı biraz kurcalamak istiyorum.

Profesör Feyzioğlu kendini bilim yoluyla memlekete yararlı olmak için hazırlamış bir adamdır. Mesleğinin daha ilk yıllarında parlamış, genç yaşında kürsü sahibi ve alınının teri ile profesör olmuştur. Kanunların anayasaya uygunluğunun murakabesi konusunda yazdığı telif eser, yurdumuzu hukuk devleti şartlarına kavuşturmak isteyenlere bugün de ışık tutacak bir değer taşır. Bu kitabı Feyzioğlu CHP devrinde yazmıştı ve o sıralarda kendisi hiçbir partiye kayıtlı bulunmuyordu. Gerçek bir bilim adamı niteliği içinde memlekete düşünen ve yaratan kafalar yetiştirmekten gayri bir kaygusu yoktu. DP'nin vaadettiği hürriyet ortamı gerçekleşmeyip de rejim hızlı adımlarla soysuzlaşma yolunu tutunca, bütün yurtsever aydınlar gibi, Feyzioğlu da acı bir hayal kırıklığına uğradı. Fakat kürsüsünden ayrılmayı, günlük politikaya atılmayı yine düşünmüyordu. Kimi maneviyatçı ve ahlakıyatçı profesörlerin sığındığı (idare-i maslahat) yoluna sapmayacak, hak bildiğini kürsüsünde açıkça söylemekten çekilmeyecekti. Fakat düşük iktidar buna da imkân vermedi. Bir gün "Nabza göre şerbet veren eyyam adamlarından olmayınız!" tarzında formüllediği pek masum, pek basit bir öğüdü beyefendileri gazaba getirdi. O da kürsüsünden ve sevgili öğrencilerinden ayrılmak zorunda kaldı.

İşte profesörün aktif politikaya girmesi böyle oldu. Bilgili adamdı, dinamik ve çalışkan adamdı, güzel konuşan adamdı. Rejim davalarını Meclis kürsüsünden savunmakta muhalefete büyük yararları dokundu. İmdi, bilimsel ve siyasi hürriyetleri boğan engeller yıkıldığı için bu değerli adam zorla girdiği politikayı bırakmak, yeniden üniversiteye kavuşmak isterse ona kim ne diyebilir? Hatta belki böyle davranmasaydı, ileride onu tenkide kalkışanlara hak vermek gerekecekti. Zira ne de olsa politikanın - hele iktidarda - insanlara parlak ve şatafatlı imkânlar sağladığı bir gerçektir. Bilim yolunda harcanan gayretlerin mükâfatını sadece çimizde buluruz. Politika ise biraz da alkış, şöhret ve caf caf demektir. Genç bir adamın bunları kendiliğinden

tepmesi ancak bir olgunluk işareti sayılmalıdır.

Sonra bir de şu var: Baskı idaresi ortadan kalktığına ve hukuk devleti uğruna özden çalışmalara başlandığına göre, Turhan Feyzioğlu, kendi ihtisas çerçevesi içinde hizmetlerine elbete devam edecektir. Aktif politikadan çekilmekle manastıra kapanmıyor ya bu adam. Birkaç yıllık parti içi hayatında edindiği tecrübelerle de olgunlaşan kişiliğini o, belki daha verimli bir şekilde yine toplum uğruna harcayacaktır. Ve Tanrı korusun, eğer bir gün nabza göre şerbet vermek zihniyetine karşı geldiği için yeniden görevini yapamaz duruma düşerse, Profesör Feyzioğlu'nun paçaları sıvayıp bir daha muhalefet saflarına katılması daima mümkündür. O günlerin artık hiçbir zaman geri gelmemesini yürekten diliyoruz. Yalnız, şu kadarcığını söyleyelim ki, Feyzioğlu bu ihtimalin dışında birtakım kişisel nedenlerle bir gün aktif politikaya dönerse ben "bravo" mu derhal geri alacağımıdır.

7.9.1960

BİR BROŞÜR OKUDUM

Düşük iktidarın antidemokratik davranışları gittikçe şiddetlendiği bir sırada memleket aydınları, birçok gazeteci, hukuk, iktisat, hatta tıp profesörleri bu gidişi durdurmak için çırpınırlarken anayasa Ord. Profesörü Sayın Ali Fuat Başgil'in devamlı olarak sustuğunu; böylelikle hürriyetçi gençliği üzdüğünü yazmışım. Prensip olarak Başgil'in istifasını kabul etmeyen Hukuk Fakültesi Profesörler Kurulu, kendi yönünden belki haklı sayılabilirdi ama bu gençlerin tutumlarında haksız oldukları manasına gelemezdi.

Sayın Ali Fuat Başgil, "Yeni Sabah"ta yazdığı makalelerinden birinde bana bir eser gönderdiğini, bunu okuduğum zaman kendisinin susmadığını, gerekli tenkitleri zamanında yaptığını göreceğimi bildiriyordu. Profesörün (Vatandaş Hak ve Hürriyetlerinin Korunması Meselesi ve Anayasamız) adlı, 1956 yılında basılmış 36 sahifelik bir broşür hacmindeki eserini aldım ve dikkatle okudum. İlgisine teşekkür ederim. Ancak, memleketçi ve maneviyatçı bir bilim adamı olarak kendisinin, üzerine düşen görevi yapmadığı hakkındaki kanaatim ne yazık ki değişmedi. Sayın Başgil broşüründe, kısaca, anayasamızın vatandaşa tanıdığı hak ve hürriyetlerin hukuki teminattan yoksun bulunduğunu söylüyor ve anayasamızı değiştirmek gerektiği üzerinde duruyor. Bu, çok partili hayata geçtiğimizden beri birçok yazarın sık sık işlediği bir konudur. Yeni bir fikir değildir. Konvansiyonel bir özellik taşıyan, koskoca bir devrimin başlıca dayanağını teşkil eden, uzun bir süre tek parti rejimine göre işleyen o anayasayı olduğu gibi muhafaza ederek demokratik hürriyetler sistemine geçilemeyeceği meydanda idi. Bu konuda düşük iktidar partisi ileri gelenleri de henüz muhalefet yıllarında iken tenkitlerde bulunuyor, iktidara geçerse hem antidemokratik kanunları yürürlükten kaldıracaklarını, hem de anayasayı yeni şartlara uygun bir hale getireceklerini vaadediyorlardı.

Geldiler ve vaatlerinin tersini yaptılar. Bu nokta üzerinde artık fazla durmaya değmez.

Şimdi mesele şu! Anayasada vatandaşa tanınan hak ve hürriyetlerin hukuki güvenlikten yoksun bulunması, anayasaya aykırı olarak düşük iktidar tarafından çıkarılan kanunların meşruluğunu sağlayabilir mi? Yani milletin yegâne hakiki mümessildir diye Büyük Millet Meclisi'nden geçen her kanun mutlaka anayasaya uygun mu sayılacaktır? Bu hususta sayın profesör pek kesin bir hükme varıyor ve "evet öyledir" diyor. Broşürün 15'inci sahifesinde okuyoruz: "İngilizler, parlamentolarının üstün salahiyetlerini anlatmak için, parlamento yalnız erkeği kadın, kadını erkek yapamaz derlermiş. Halbuki İngiliz Parlamentosu fiiliyatta İngiliz teamüli kanunlarından hiçbirini değiştiremez. Biz bu İngiliz atasözünü asıl kendi parlamentomuz için söyleyebiliriz. Bugünkü anayasamızın demokratik bir mutlakiyete temayül eden sistemi göz önünde tutulursa, Türkiye Parlamentosu hakikaten yalnız erkeği kadın, kadını erkek yapamaz. Bundan başka, parlantomuz hukuken her şeye muktedirdir. Yine de Büyük Millet Meclisi'ni dilediği gibi kanun yapmaktan, kanun ilga ve feshetmekten, hak ve hürriyetleri dilediği gibi ve dilediği kadar hudutlayıp kayıtlamaktan alıkoyacak hukuki bir mania mevcut değildir."

Sayın profesör, bizim paylaşmadığımız bu pek kesin, pek aşırı yargısında eğer hâlâ direniyorsa, Yassıada sanıkları için mükemmel bir savunma dayanağı buluyor, demektir. Bu takdirdede maneviyatçı ve medeniyetçi bir insan sıfatı ile vicdanının sesine uyarak derhal adaya başvurmalı ve düşüklere elinden gelen yardımı esirgememelidir.

Ben başka türlü düşünüyorum! Vatandaş hak ve hürriyetlerini korumak yönünden anayasamızın gerçi büyük eksiklikleri vardır, fakat bu anayasayı nihayet bir laf kalabalığından ibaret saymak da doğru olmaz. Madem ki milletin yegâne ve hakiki mümessili Büyük Millet Meclisi'dir, o halde hak ve hürriyetlerimizin hukuki teminatından da yine Büyük Millet Meclisi ve onun çoğunluk grubu sorumludur. Kudretini Tanrı'dan aldığı farzedilen eski mutlakiyet hükümdarları ile milletin oyuna dayanarak Meclis'e hâkim olan modern iktidarlar arasında, anayasa teminatı ne kadar eksik olsa da bu mahiyet eşitliğini görmek yanlıştır. Hikâyeyi bilirsiniz! Padişah, adamın idamını ferman buyurmuş. "Son arzusunu yerine getiresiz,!" demiş. Adamı asacaklar. Son arzusunu sormuşlar. Çilek yemek istemiş. Oysa mevsim kış. Padişaha arzetmişler. Sözü tutmuyor durumuna düşmemek için idamı geri bırakmış.

kitap

Bu hikâyedeki hükümdar teminatı sadece hükümdarın keyfi. İster tutar, ister tutmaz. Onun sorumu, eğer dinlerse, vicdanında saklıdır. Millete karşı verilen söz ise vicdandan başka ayrıca hukuki bir soruma da işaretir. Büyük Millet Meclisi kürsüsüne çıkıp da "Cumhuriyet esaslarına bağlılık"tan ayrılmayacaklarına dair namusları üzerine ant içen insanlar, anayasa düzenini diledikleri gibi ayaklar altına seremezler. Sererlerse, hukuk dışına çıkmış, kendi varlıklarını inkâr etmiş, gayrimeşru bir hale gelmiş olurlar.

İşte bir kısım gazetecilerimiz, hukukçularımız ve her meslekten aydınlarımız yıllardan beri bu tehlikeye işaret ediyorlardı. Nitekim sayın profesör Başgil de Çankaya'ya çağrıldığı bir gece sohbetinde Tahkikat Komisyonu yetkilerini arttıran kanunun anayasaya aykırı olduğunu düşüklere gizlice söylediğini (devrimden sonra) açığa vurmak lüzumunu duymuştur.

Üniversite gençliği ise, Esas Teşkilat Hukuku sayın profesörünün çok daha erken, anayasaya henüz ilk tekmeler atılırken davranmasını bekliyor ve kapalı sohbet toplantılarında değil, üniversite kürsüsünde ve gazete sayfelerinde fikrini açıkça belirtmesini istiyordu.

Ne ise, bu gecikme yüzünden kayba uğrayan herhalde Türk gençliği olmamıştır.

8.9.1960

"VATANDAŞ TÜRKÇE KONUŞ!"

Türkçe konusunda ne kadar duygulu olduğumu okurlarım yakından bilirler. Bu topraklar üzerinde güzel dilimizin hep egemen kalması, çocukluğumdan beri bağılandığım ülkülerden biridir. Türk mahkemelerinde geçecek duruşmaların, yabancılara kolaylık olsun gibi iyi bir niyetle de olsa, o anda resmen başka dillere çevrilmesini doğru bulmadığımı daha iki gün önce burada uzun uzadıya savunuyordum. Dilimizin yabancı sözcüklerden arınması uğruna yıllar yılı karınca kararınca çabaladığım da meydandadır. Türkçe karşılığını bulmak için bir sözcük üzerinde kimi zaman dakikalarca düşündüğüm olur. Bulursam sevinir, bulamazsam üzülürüm. Milli kültürün her alanda olduğu gibi, dilde de ancak kendi temelleri üzerinde rahatça gelişip yükselebileceğine inananlardanım.

Böyle olduğu halde M.T.T.B. tarafından girişilen "Vatandaş Türkçe Konuş!" kampanyasını hiç beğenmediğimi burada açıkça belirtmeliyim. Zaman zaman coşkun bir heyecanla ele alınıp bir süre geçince çaresiz vazgeçilen bu yanlış ve lüzumsuz hareketlerin milli kültürümüze yararlı olmak şöyle dursun, ona zarar verdiği kanısındayım. Sokaklarda ve herkese açık olan yerlerde aralarında Türkçeden gayri bir dille konuşan insanlara yaklaşım onları belki de bilmedikleri, bilseler bile o anda nedense konuşmadıkları bir dile zorlamak ilkin hürriyet kavramı ile bağdaşır bir davranış sayılamaz.

İyi niyetlerinden kuşkulandığım M.T.T.B. sayın üyeleri; altında devletimizin imzası bulunan (İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi)ni herhalde okumuşlardır. Orada dil, ırk ve mezhep ayrılıklarından ötürü fertlerin baskı altına alınamayacağı, özel işleme bağlı tutulamayacağı yazılıdır. Ayrıca, bir de milletlerarası antlaşmalara girmiş (azınlıklar hukuku) diye bir müessese vardır. Devletler, sınırları içindeki azınlıkların kendilerine özgü, sosyal ve etnik geleneklerini devam ettirebilme haklarını, karşılıklı olarak tanımışlardır. Türkiye'deki azınlıkların okulları, kiliseleri, cemaat teşkilatları, gazeteleri açık ve serbesttir. Başka memleketlerde de Türk soyundan azınlıklar yaşar. Onların da okulları, camileri, dernekleri ve gazeteleri güvenlik altındadır. Bir gün oradaki soydaşlarımıza örneğin "ille Rumca, Sırpça, ya da Rumence konuşacaksınız!" diye baskı yapıldığını duyarsak hoşumuza gider mi?

Yaşadığımız yüzyılda milli olmanın başlıca gereği hakkını aramaktır. Hakkını aramasını bilmeyen toplumlar millilik vasıflarını zamanla yitirirler. Fakat hakkını aramanın ilk şartı da başkalarının hakkına saygı göstermektir. Bu ana çerçeve içinde, suç olmayan davranışlarından ötürü fertlerin hürriyeti hiçbir şekilde kısılamaz. Bir adam ister yabancı, ister azınlık, ister özbeöz Türk olsun, kolayına nasıl geliyorsa öyle konuşur. Ona karşı gelmeye, hatta "ikaz"da bulunmaya kimsenin hakkı yoktur.

Dilimizi ve milli kültürümüzü böyle "vatandaş Türkçe konuş!" kampanyaları ile geliştiremeyeceğimizi artık öğrenmeliyiz. Bu uğurda daha esaslı, daha sürekli ve şüphesiz daha çetin gayretler harcamaya mecburuz. Bugün halis Türk soyundan geldiği halde bir kelime Türkçe bilmeyen milliyetini öğretmediğimiz için kendini Arap, ya da Kürt sanan sayısız vatandaşı yaşıyor. M.T.T.B.'nin ülkücü gençleri asıl bu büyük dava üzerine eğilmeli, onun çözüm yollarını aramaya çalışmalıdırlar.

Türklüğünden habersiz vatandaşlara dilimizin ve milli kültürümüzün ışıklı kapısını nasıl açacağız? İlkin bunu tasarlayalım. Bizim ihmaliz, bizim umursamazlığımız yüzünden karanlıklar içinde yolunu arayan öz kardeşlerimizi "vatandaş Türkçe konuş!" parolasıyla kurtaramayacağımızı düşünürsek, bu konuda belki daha gösterişsiz, fakat daha yararlı bir yol tutmak lüzumu kendiliğinden ortaya çıkar.

11.9.1960

CHP 37 YAŞINDA

Kuruluşunun otuz yedinci yıldönümünde, CHP, tıpkı ilk günlerinde olduğu gibi çetin davalarla karşı karşıya bulunuyor. On beş yıllık çok partili demokratik deneme tam bir fiyasko ile sonuçlanmış, serbest seçimlerle değişmesi gereken iktidar, bu imkân ortadan kaldırıldığı için, nihayet zorla devrilmiştir. Bugün bir intikal rejimi içinde yaşıyoruz ve ikinci Cumhuriyetin temellerini atmaya çalışıyoruz. Temeller ne kadar sağlam olursa rejimin de o nisbette uzun ömürlü ve milletimize yararlı olacağından şüphe edilemez. Bu uğurda üzerine düşen görevi CHP nasıl başaracaktır? Atatürk gibi tarihin pek az millete nasip ettiği bir büyük adam tarafından kurulan bu partinin, arada geçen uzun yıllara rağmen fazla yıpranmadığı, daha doğrusu her fırsatta kendi kendini gençleştirdiği bir gerçektir. Atatürk'ün ölümünden sonra korkulan çözülme ve gevşeme ihtimalleri bir an olsun ufukta belirmemiş, parti sıkı bir disiplin içgüdüğü ile İnönü'ye bağlanmıştır. Bir aralık milli bir niteliğe varan bu hal, İkinci Cihan Harbi'nin dışında kalmamız yolundaki gayretlerinde sayın İnönü'ye yararlı olmuş, onun görevini kolaylaştırmıştır. Sonradan CHP'ye karşı amansız bir kampanya açtıklarını göreceğimiz DP kurucuları, harp yılları boyunca İnönü'ye bağlılıktan bir an ayrılmamışlar, böyle bir şeyi akıllarından bile geçirmemişlerdir.

CHP'nin bocalama devri 1945 yılında başlamış, 1950'ye değin sürmüştür. Çok partili hayata geçme teşebbüsü CHP'nin kendi bünyesinden değil de yukarıdan geldiği için o devirde bir takım acayip sürçmeler ve aksamalar görülmüştür. Hürriyet savaşı şefe karşı yapılmıyor, tam tersine hürriyet savaşını şef kendi eliyle açıyor. Rejimin gidiş yönünü iyi aydınlatılabilmek için o devrin olaylarını ayrıca dikkatle ve uzunboylu, incelemek gerekir. Herhalde açık olarak bilinen bir şey varsa, şeften yüz bulmasalardı, DP kurucularının dörtlü önergeyi imzalamaya cesaret edemeyecekleri idi. Bu, düşük iktidarcı sonradan tutulan antidemokratik gidişin başlıca nedenini ortaya koyan bir görüş sayılabilir. Adamlar bir fikre inandıklarından değil, punduna getirip iktidara gelmek istediklerinden ortaya atılmışlardı. Mademki artık tehlike yoktu, şanslarını bir defa niçin denemesinlerdi? Bunu herhalde birbirlerine itiraf edemiyorlardı. Belki bu, kafalarında belirmiş bir düşünceden ziyade onları sürükleyen bir içgüdü idi. Böylece hem kendilerini, hem İnönü'yü, hem de milleti kandırdılar ve 1950 yılında bir daha gitmemek niyeti ile gelip iktidara oturdular.

CHP en çetin sınavını 1950-1954 yılları arasında verdi. Halk yeni iktidara inanıyor, onu yürekten tutuyordu. Seçim sisteminin önceden düşünülmemiş bir gereği olarak CHP Meclis'e az sayıda milletvekili sokabilmişti. Teşkilat her yerde sarsıntı geçiriyordu. O arada şaşkınlıkla birtakım hatalar işlendi. Bu hatalara karşı tecrübesiz ve bencil iktidar daha ağırılarını işlemekten çekinmedi.

1954'ten sonra artık durum iyice aydınlanmaya başlamış, DP'nin yıldızı söndükçe CHP'ninkinin parlayacağı gün gibi belli olmuştu. Mutlaka iktidarda tutunabilmek için DP hesabına gayri meşru yollara sapmak, mütemadiyen suç işlemekten gayri çare kalmıyordu. Birakınız yurtseverliği, ülküseverliği, bu, akıllı insanların tutacağı bir yol olamazdı. Ekonomik durumun bozulması ile başlayan hoşnutsuzluk, haksız, kanunsuz ve antidemokratik davranışlar arttıkça halkı iktidardan soğutuyor, CHP'ye yaklaşıyordu. Sonucu biliyoruz.

Şimdi on beş yıllık bir denemenin ölü noktasına varmışızdır. Bu noktadan hareket ederek yeni bir karanlığa da dalabiliriz. Özlediğimiz aydınlığa da kavuşabiliriz. Milletimizin yarınki kaderinden hepimiz teker teker sorumluyuzdur. On beş yıllık ağır savaşın gözle görülür olumlu kazancı, yurdumuzda hakkını aramasını bilir, iradesi kuvvetli, zulme tahammül etmeyen, Atatürkçü yeni bir kuşak yetişmiş olmasıdır. CHP saflarında bu kuşağın temsilcilerinden bol bol vardır. Olgunluğun tecrübesi ile gençliğin atılganlığını bir arada toplayan bu partiden memleket büyük hizmetler beklemekte haklıdır.

13.9.1960

FİKİR NAMUSU

1954 yılının galiba mart ayında, bir gün Menderes beni Başbakanlık'taki dairesine çağırdı. Basın Kanunu'nda yapılacak bir değişiklik hakkında düşüncemi öğrenmek, daha doğrusu nasıl olsa yapacağı değişikliğe basını hazırlamak istiyordu. Yanında Adalet Bakanlığı Müsteşarı Hâdi Tan da vardı. O günlerde CHP'nin mallarını Hazine'ye aktaran kanun, Meclis'ten yeni çıkmıştı ve ben anayasaya aykırılığı meydana olan bu kararı (Otur ve Ağla!) başlıklı bir yazımda şiddetle tenkit etmiştim. Bu konu üzerinde Adnan Bey'le aramızda kısa bir tartışma geçti. Kendisi, serbest seçimlerle kurulmuş bir Meclis tarafından onaylanan kanunlar için anayasaya aykırılık iddiasının ileri sürülemeyeceği tezini savunuyordu. Ben ise, milli iradeyi tam manası ile temsil eden bir Meclis'in de hukuken aşamayacağı sınırlar bulunduğunu, aşarsa "meşruluk" vasfının ortadan kalkacağını söylüyordum. Hâdi Tan bilgisizliğimi mazur gören tatlı bir gülümseme ile Adnan Bey'i destekliyordu.

Anayasamıza göre "milletin yegâne ve hakiki mümessili Büyük Millet Meclisi" değil miydi? Bu Meclis dürüst ve serbest seçimlerle işbaşına gelmemiş miydi? O halde Meclis'in vereceği kararların "hukuki" değerine nasıl itiraz edilebilirdi? O aralık bir misale başvurmadan başka çare bulamadım!

- Mesela dedim, bu Meclis milli iradeyi temsil ediyorum diyerek kendi 4 yıllık süresini bir 4 yıl daha uzatamaz.

kitap

Bu yolda bir karar alamaz. Alırsa hukuk dışına çıkmış olur.

Misal Adnan Bey'i düşündürdü. Ortalıkta bir an bir sessizlik oldu. Hâdi Tan, tatlı tatlı gülümsemeye devam ediyordu. Konuyu değiştirdik.

Bir ordinaryüs profesörün gönderdiği broşürü okurken, yukarıdaki sahneyi hatırladım. İki zihniyet arasında yakın bir akrabalık bulunduğu şüphe yoktur. Ordinaryüs profesör gibi düşük iktidar sorumluları da Meclis çoğunluğunu ellerinde bulundurmak şartı ile, yürürlükteki anayasaya dayanarak "hukuken" her şeyi yapabileceklerini sanıyorlardı. Gerçi, anayasamızın vatandaş hak ve hürriyetlerini korumak bakımından büyük eksiklikleri vardı. Fakat, buna rağmen yukarıki düşünce sakattı. "Hukuki" olan bir tasarrufun gayrimeşruluğu söz konusu edilemeyeceğine göre, Büyük Millet Meclisi'ndeki çoğunluk neye karar verirse bu bir Tanrı buyruğu mu sayılacaktı? O takdirde iktidar grubu kendi sayı üstünlüğüne dayanarak adalet müessesesinin bağımsızlığını ortadan kaldırsın, muhalefet hakkında bir "Tahkikat Komisyonu" kurarak ona geniş yetkiler versin, muhalefeti mahkûm edip ezsin, ortadan kaldırsın, bu olur muydu? Anayasadaki teminatın yetersizliğini öne sürerek böyle bir davranışın "hukuki"liğinden nasıl söz edebiliriz? O zaman 27 Mayıs hareketi meşruluğunu yitirmiş sayılmaz mıydı? Profesörün broşürünü okurken, bunları düşündüm ve hiçbir arka maksat gütmeksizin eğer hâlâ fikrinde ısrar ediyorsa Yassıada'daki sanıklara yardım etmesi, onları kurtarmaya çalışması gerektiğini belirttim.

Profesör, bu dileklerime inandırıcı ve susturucu bir cevap verecek yerde, tuttu işi şahsiyata ve hakarete döktü. Gûya onun yazdıklarını kasten değiştirmiş, kendisinin olmayan fikirleri ona mal etmişim. Yassıada'yı ortaya atmakla kendisini tehlide kalkıştırmışım, falan, filan...

Bir anayasa hukuku profesörünün kendi okuttuğu dersi ilgilendiren bir tartışmada konuya sırtını çevirip "şahsiyat"a sapması biraz hazindir doğrusu. Bundan dört yıl önce, iktidarın henüz kuvvetli olduğu yıllarda bütün kusuru anayasaya yükleyen, o anayasaya göre çıkarılacak her kanunu "hukuki" bulan bu profesör, 27 Mayıs'tan biraz önce özel bir toplantıda Tahkikat Komisyonu yetkilerini anayasaya aykırı bulduğunu büyüklere fısıldamakla bir bilim adamı olarak tuhaf bir duruma düşmüştür. Bu itibarla şimdi gençlere daha çok hak veriyor ve ona istifasını geri aldırarak Hukuk Fakültesi Profesörler Kurulu'nu, durumu bir kere daha incelemeye davet ediyorum.

17.9.1960

İKİ KUVAYI MİLLİYE

27 Mayıs devriminin kime karşı yapıldığı sorusu hâlâ bir tartışma konusudur. Bu hareketin partilerüstü karakterine işaret edenler, yurdumuzda bir ahlak ve ülkü savaşı gerektiğini belirtiyorlar. Son günlerde yaptığı konuşmalarda, Milli Birlik Komitesi üyelerinden sayın Muzaffer Özdağ, 1876'dan bu yana hemen bütün demokratik ve ileri hamlelerin iflasla sona erdiğini söyleyerek gerekli sosyal ıslahata baş vurmadığımız takdirde millet olarak varlığımızın tehlikeden kurtarılamayacağı noktası üzerinde durdu. Sayın Özdağ'a göre, İkinci Meşrutiyet başlangıcında olduğu gibi, Birinci Cumhuriyet sonunda da partiler, milli menfaatlerimizi unutarak birbirlerine girmişler, özel ihtirasları uğruna memleketin bir kardeş kavgasına sürüklenmesine yol açmışlardır. Bu halin bir daha tekrarlanmasına engel olacak tedbirleri almak, vatandaşları aydınlatmak, bilim ışığını vatan üzerine yaymak, aynı zamanda geniş ölçüde sosyal ve ekonomik bir gelişme hareketinin temellerini atmak zorundayız. Dış dünyanın ilerleyiş temposuna yaklaşmak ve o tempoya ayak uydurabilmek için başka çaremiz yoktur.

Bu düşünceler sayın İnönü'nünkilerle pek bağdaşır gibi görünmemektedir. Eski muhalefet lideri (bugün için herhangi bir muhalefetten söz etmek güçtür) başarılı devrim hareketinin kötü bir idareye ve geri, sakat bir zihniyete karşı göze alındığını, şu halde şimdiye değin o zihniyetle savaşanları devrimin hazırlayıcısı ve devrimcilerin yardımcısı bilmek gerektiğini söylüyor.

İleri sürülen bu iki tez üzerinde uzun boylu tartışılabilir. Uzun bir süreyi kaplayan ana çizgileri ile ele alındığı zaman Muzaffer Özdağ'ın haklı bulunduğu noktalar şüphesiz vardır. Yakın tarihimizi kısaca gözden geçirirsek bunu açıkça görürüz.

1876 Birinci Meşrutiyeti iflas etmiştir. 1908 İkinci Meşrutiyeti iflas etmiştir. 1924 Terakkiper fırka hareketi iflas etmiştir. 1930 Serbest Fırka denemesi iflas etmiştir. Nihayet 1945 demokrasi hamlesi, on beş yıllık ileri geri bocalamalardan sonra, 1960 yılında iflas etmiştir.

Sayın Özdağ, 27 Mayıs devrimcilerini İkinci (Kuvayı Milliye) kuşağı olarak adlandırıyor. Memleket aydınlarını bu ülkü etrafında toplanmaya çağırıyor.

Burada dikkat edeceğimiz bir nokta var. Kabataslak yukarıya sıraladığımız iflaslar arasına girmeyen bir tanesini unutmayalım: Atatürk'ün başarıları ve Atatürkçülük.

Son on yıl içinde en korkunç ve en tehlikeli hücumlar Atatürk'e ve eserine karşı göze alınmıştır. Oy kavgası ve oy yağmacılığı uğruna büyük tavizler hep Atatürk'ün eseri üzerinden yapılmıştır. Bununla beraber içine sürüklendiği pek aşırı şartlara rağmen, Atatürk'ü korumaya çalışan yine de muhalefet olmuştur.

kitap

Ben 27 Mayıs'ı daha ziyade Atatürk'ün ve Atatürkçülüğün parlak bir zaferi olarak karşıladım. O gün yurdumuzda insana ferahlık verici bir Atatürk havası estiğini çiğnerimde duydum. O halde, Muzaffer Özdağ'ın İkinci (Kuvayı Milliye) diye adlandırdığı bugünkü devrim ruhunu Birinci (Kuvayı Milliye)'nin bir devamı saymamak için ortada ne sebep olabilir? Birinci (Kuvayı Milliye)'nin aramızda yaşayan gerçek temsilcisi İnönü, şimdi hâlâ CHP'nin başında bulunmuyor mu? Bu adam ve bu parti ile Milli Birlik hareketi arasında sıkı bir ülkü birliği bulunmasından daha tabii ne olabilir? Sayın Özdağ, temsil ettiği hareketin tüm bağımsız ve yansız bir karakter taşıdığı noktasında ısrar ederken, biraz da babasına omuz silken bir evlat durumuna düşmüş ve böylece çevremizdeki Atatürk ve devrim düşmanlarına cesaret vermiş olmuyor mu? Bence bu kuşkulara, bu tartışmalara hiç yer yoktur. Son yüzyıl tarihimizin çeşitli hareketleri arasında bugün iflas etmeyen yalnız Atatürk devrimidir. Onun etrafında bütün ülkücüler sımsıkı birbirimize sarılılım. Kurtuluşumuz buna bağlıdır.

22.9.1960

PROF.'LARIN HAKKINI VERELİM

Bir zamanlar umacı gibi korkulan solcu, sosyalizm gibi deyimlerin 27 Mayıs'tan beri artık rahatça kullanıldığına dikkat ediyor musunuz? Devrim hareketinin yurdumuzda gerçekleştirdiği en olumlu, belki de en yararlı değişiklik bu olsa gerektir. Vatandaş kalıplaşmış, dogma haline gelmiş klişe fikirlerden kurtulma çabası içindedir. Türkiye'yi ekonomi yönünden nasıl kalkındırabileceğimiz, memleketimizde sosyal adaleti nasıl gerçekleştirebileceğimiz, fakir köylünün üretim gücünü hangi yolla arttırabileceğimiz konularını yazarlarımız bugün çekinmeksizin tartışıyorlar. Bilim için yasak bölge olamayacağı gerçeğini, toplumun ancak hür düşünceye saygı gösterilmekle ilerleyebileceğini devrim yapımcıları her fırsatta tekrarlıyorlar. 27 Mayıs'a değin yurdumuz böyle bir ortamdan yoksundu. Türkiye'nin meseleleri üzerinde kafa yorarken, birtakım fikirlere şöyle uzaktan bile ilişmek son derece tehlikeli idi. Her devrin büyüklerine kavuk sallamayı meslek edinen, iktidarları tekelciliğe sürüklemekte çıkarlarını bulan kapıkulları derhal harekete geçer, iyi niyetli memleket çocuklarına vatan hainliği damgasını yapıştırırlardı. Gerçi bu kapıkullarının bir kısmı hâlâ aramızda ve hâlâ yeni iktidarı da şaşırtıp milletten koparmak gayretindedir. Fakat bu çok bayatlamış ve foyası meydana çıkmış taktiğin eski kapıkullarına yararı dokunabilmesi için 27 Mayıs'ı doğuran ülkünün hızından kaybetmesi ve unutulması gerektir. Herhalde günümüzün gerçeği, iş başındaki sorumluların hür düşünceyi milli yükselişimizin vazgeçilmez şartı bildikleri ve her bakımdan bilime saygı duyduklarıdır. Eski ile yeni rejimler arasındaki en büyük ayrım noktası bu olduğuna göre, durumun gerektirdiği bir teşebbüs vakit geçirilmeden ele alınmalıdır. Mesele şu: Bir zamanlar yurdumuzda resmi olmayan bütün düşünceler kovalandığı, o düşünceleri savunanlar ulu orta damgalandığı bir sırada kimi bilim adamlarımız da kovuşturmalara uğramış, mahkemeye verilmişlerdi. Bunların suçsuzluğu meydana çıktı, hepsi beraat etti. Buna rağmen o zamanki idareye ve - ne yazık ki - bir kısım bilim çevrelerimize hâkim olan tekelci zihniyet, bu adamların aramızda barınmalarına imkân bırakmadı. Her birini kendi alanında başlıbaşına birer değer olarak tanıdığımız bilginler, yurdumuzdan ayrılmak, yabancı üniversitelerde çalışmak zorunda kaldılar. Dikkat edilecek bir nokta, bunlardan hiçbirinin Demir Perde gerisine başvurmadığıdır. Tersine, hepsi de bugün Demir Perde metotlarından nefret eden, Demir Perde zihniyetini hür düşünce hesabına en büyük bir tehlike bilen Batı ülkelerinde iş buldular. Biri Kanada'ya, biri Birleşik Amerika'ya, biri Fransa'ya gitti. Biri de aramızda kalarak evine çekildi. Fikir hürriyeti düşmanlarının öteden beri iddia ettikleri gibi bunlar gerçekten satılmış kimseler olsalardı, ilkin mahkemede hüküm giymeleri, hadi mahkemede suçlarını gizleseler bile, memlekettten bir daha belki hiç gelmemek üzere ayrılınca, satıldıkları yere sığınmaları gerekmez mi idi? Sonra ayrıca, bilim adamı yönünden hiçbir sıkıntısı olmayan, her ihtisas kolunda zengin elemanları bulunan, dünya ölçüsünde tanınmış üniversiteler, öyle şüpheli ve değersiz yabancılara bağrında yer verir, onlara kucak açar mı idi? Arkada bıraktığımız on yıl, bu vatandaşlarımızın temizliğini ve yetiştikleri alanda ciddi birer değer olduklarını ispata yetse gerektir. Milli Birlik hareketi ile beraber yurdumuzda meydana gelen zihniyet devrimini bir an önce açığa vurmak zorunda olduğumuza inanıyorum. 27 Mayıs ülküsünü temsil eden yeni idare vaktiyle haksızlığa uğrayan ve çok ıstırap çeken bu vatandaşların durumunu yeniden incelemeli ve onlara görevlerini geri vermelidir. Gelirler mi, gelmezler mi, elbette bilinemez. Fakat gelseler de gelmeseler de her bakımdan böyle bir davranışın lüzumu meydandadır.

28.9.1960

555 K

Ankara'nın o sevimli pastırma yazı başlamış, Kızılay'dan Sıhhiye'ye doğru akşam karanlığında yavaş yavaş yürüyorum. Güneşin biraz önce kadife ışınlarıyla okşadığı vücudum tatlı bir rahatlık içinde. Cana yakın bir kalabalığın ortasında kendimi koyvermişim. Hiçbir şey düşünmüyorum. Keyifliyim. Birer ikişer yanan elektrik lambalarının aydınlattığı çehrelere bakıyorum. Herkes keyifli, herkes neşeli, kaldırımları dolduran, çoğu genç insanlar bir aşağı, bir yukarı dolaşiyor, günün yorgunluğunu çıkarıyorlar. Kahveler, çay evleri, kokteyl salonları gülüşerek konuşan gruplarla dolu.

- Birkaç ay önce sapık iktidara yumruk sallayanlar, bu caddeyi bir hiddet denizi halinde baştan başa dalgalandıranlar bunlar mı idi?

Diye aklımdan bir soru geçiyor. Kendi kendime:

- Elbette bunlardı.

Diyorum ve çevreme daha sıcak bir ilgi ile bakıyorum. Tek tük tanıdık yüzlerle karşılaşıyorum. Sevgi ile, gözlerinin içi gülerken beni selamlıyorlar. Aynı sevgi ile ben de onları selamlıyorum. Birkaç genç arasında beni seçen bir tanesinin arkadaşlarına yavaşça adımlarını fısıldadığını sezer gibi oluyorum. Bir böbürlenme duygusu hafiften içime yayılıyor. E... ne de olsa gazeteciyiz, basın mensubuyuz. Falih, Bedii, Çetin, Metin, biz de hürriyet uğruna az mı çalıştık yani? Biz susup otursaydık şu uslu kalabalık hiç yerinden oynar, bir yanardağ heybeti ile ayaklanır mı idi? Biz olmasak Milli Birlik Hareketi doğar mı idi acaba? Biz olmasak hangi yarbay, hangi albay, hangi general artık kımıldamak, bir şeyler yapmak gerektiğini düşünebilirdi? İktidar koltuğunu düşüklerin başında parçalayan, aslına bakılırsa, bizdik, biz. Biz olmasak?..

Sıhhiye'ye yaklaştıkça içimdeki böbürlenme duygusu daha da artıyor. Yıllardır görmediğim okul arkadaşım Nureddin'e rastladım. "Nadirciğim" dedi, kucaklaştık. Biraz ötede hiç tanımadığım bir genç yanıma geldi. Coşkun bir dille yazılarımı övdü. Daha sonra Ahmet Tahtakılıç'la karşılaştım. Benden pek hoşlandığını sanmadığım halde o bile iltifat dolu bakışlarla beni selamladı.

Koltuklarımın kabardığını hissediyorum. Nerede ise şu koca devrimi tek başıma ben hazırladığıma inanacağım. Falih, Bedii, Metin, Çetin benimle nasıl kıyaslanabilir? Onlar çoluk çocuk. Gelişi güzel tenkitlerle, dört satırlık esprilerle bir memleket halkını coşturabilir misiniz? Sistemli çalışmalarım, az fakat öz yazılarımla devrimin felsefesini hazırlayan, 27 Mayıs'a ışık tutan başlıca yazar benden başkası olamazdı. Sıhhiye Meydanı'nda bir kalabalık bekliyordum, daha doğrusu muazzam bir kalabalığın orada beni beklediğini umuyordum. Bu akşam bu yürüyüşe çıktığımı haber almış olmalı idiler. Gençler üzerime hücum edecek, omuzlar üzerinde taşınacaktım.

- Sensin, diyeceklerdi bu vatani kurtaran! Yıllar yılı bizi uyardın, başımızın üstünde yerin var!

Ben mi? Sıhhiye'ye vardığım zaman kalabalık bıçak gibi kesildi. Meydanda hemen kimsecikler yok. Kendi başıma kaldım ve aklıma da başıma topladım. Dil Tarih Fakültesi'nin oralarda gecikmiş yolcular yüzüme bile bakmadan sağa sola dağılırken, Ulus'a doğru ağır adımlarla yürüyorum.

Ezberlemeye çalıştığım bir küçük ders!

Hayal kurmak tatlıdır, gerçek sanmamak şartıyla. Beğenilmek iyidir, şımarmamak, azmamak şartıyla. Demin gördüğün kalabalık, büyük Türk milletinin bir parçası idi. Sen o parçadan bir damla, ufacık bir damla sayılabilirsin. 27 Mayıs'ı hazırlayan da, yapan da, başaran da milletin tümüdür. Sen ister yazar ol, ister komutan, ister bilgin; devrim yolunda sana düşen şeref payı, biraz önce seni takdirle selamlayan güler yüzlü gençlerinkinden farklı olamaz. Sen olmasa idin, millete hizmet edecek takım takım yazarlar, komutanlar ve bilginler vardı. Kalabalığın yüreğinde parlayan hürriyet ışığını yakından görmeseydin, sen kalemi eline alıp da bir tek yazı karalayamazdın.

O sevgiden hız almasa idi kimse yerinden kımıldayamaz, kımıldasa bile eli havada öylece kalakalırdı.

1.10.1960

HUKUK ARKADAN YÜRÜRSE

Genç Asliye Hukuk Yargıci ayağa kalkıyor ve "Gereği düşünülüyor" diyor: "DP kapatılmıştır." Saygı ile ayakta dinlenen karar herkesin beklediği bir karardır. Davacı kadar davalı vekili de sonucun böyle olacağını bilmekte, hatta bunu istemektedir. Kapanan partinin Yassıada'daki genel başkanı bile ifadesinde: "Partinin kapanmaması hususunda bir müdafaada bulunacak değilim. Bilakis kapanmasının bugünün şartları bakımından doğru olacağı kanaatindeyim" diyor.

Durum tuhaf olmakla beraber, şimdi herkes hukukun yürüdüğüne ve hakkın yerini bulduğuna inanmaktadır. O kadar ki Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından verilen karar temyiz edilmeyecektir. Cemiyetler Kanunu'na, anayasaya aykırı davrandığı, dini politikaya karıştararak çeşitli suçlar işlediği meydana çıkan bir partinin böyle bir akıbeta uğraması bir hukuk rejiminde olağan sayılmalı değil midir?

kitap

Durumun tuhaflığı, burada hukukun arkadan yürümüş olması, ancak 27 Mayıs'tan sonra kendini göstermesi ile ilintili gibi geliyor bana. Demokrat Parti uzun bir süredir Cemiyetler Kanunu'na aykırı davranıyordu. Bu itibarla, aslına bakılırsa daha 1957 yılında kapatılması gerekirdi. Anayasaya uymamak, dini politikaya karıştırmak gibi suçları da bu parti bir hayli zamandır rahatça işlemekte idi. Acaba 27 Mayıs'tan önce bir mahkemeden böyle bir karar çıkabileceğini aklımızdan, hayalimizden geçirebilir miydik? Geçirsek bile o kararın uygulanabileceğini havsalamıza sığdırabilir miydik? Bunu düşünen bir adama o zaman deli derlerdi ve böyle bir kararı verecek bir yargıcı o zamanki Adalet Bakanı, "görülen lüzum üzerine" belki emekliye bile ayırmaz, onu doğruca Bakırköy'e teslim ederdi. Fakat kendimize çılgın dedirtmeksizin şunu pekâlâ fark edebiliriz: Yurdumuzda normal bir hukuk rejimi hüküm sürseydi ve DP iktidarı adalet müessesesinin bağımsızlığına saygı gösterse idi, bir asliye yargıcı, işlediği suçlardan ötürü iki kelime ile bu partiyi kapatabilir miydi? Buna vereceğimiz cevap yine "hayır!" olacaktır. Çünkü adalet müessesesinin kutsallığını tanıyan, hukuk devleti şartlarını yürütmeyi vazife bilen bir parti adı geçen kanunsuzlukları ve suçları zaten işleyemezdi. Kanunun belirttiği süre içinde kongresini toplamadığı, dini politikaya karıştırdığı, anayasayı umursamadığı ve işlediği suçlar meydana çıktığı zaman başına neler gelebileceğini önceden bilen bir siyasal kurul, elbette kendi tutumunu ona göre ayarlamak ve davranışlarını kanun sınırları dışına taşırmamak lüzumunu da duyardı. Demokrasiden, insan haklarından, temel hürriyetlerden vazgeçtik, her akıllı iktidarın, birinci görevi, idaresi altındaki halkla beraber kendini de gerekli hukuk kurallarına bağlamak olmamalı mıdır? Mutlakıyetçi Osmanlı padişahları arasında bu yönetim prensibine dikkatle uyanlar vardı. Fransız devriminden önceki kimi Avrupa kralları kendi emirlerindeki adalete en ziyade yine kendileri saygı gösterirlerdi. Devlet müesseselerini, kayıtsız şartsız kontrol edebileceği bir tahakküm aracı sanmak pek ilkel, pek çocuksu ve o nispette tehlikeli bir düşüncedir. Yeryüzünde sınırsız kudret yoktur. Böyle bir hayalin arkasından koşmak çılgınlıktan başka bir şey değildir. Kendini o hayale kaptıranlar önünde sonunda kafalarının daha büyük bir kudret tarafından ezildiğini mutlaka görürler. Bunun aksini belirten bir örneğe tarihte rastlamak imkânsızdır. Geçmişten ders almasını öğrenemeyen ve demokrasiyi sadece bir firma adı olarak kullanmakla yetinen düşük iktidar sorumluları hukuku bir köşeye iterken en büyük kötülüğü kendilerine ettiklerini anlayamadılar. Onlar nasıl olsa gidebilecekleri yere kadar gidecekler, bir noktada duracak veya durdurulacaklardı. Arkadan yetişmek zorunda bıraktıkları hukuk bir gün elbet yakalarına yapışacaktı. Oysa, hukukla beraber yürümeye önem verselerdi, şimdi iktidardan düşmüş bile olsalar, yine aramızda açık alınla dolaşacaklardı.

21.10.1960

BİR DAHA

Yassıda yargılamaları süresince dikkatlerin dağılmasını, yurdumuzdaki dirlik, düzenliğin aksamasını istemediğim için şu sırada her türlü siyasal tartışmalardan kendimi uzak tutmaya kararlı idim. Bu düşünce ile geçenlerde Cemil Sait Barlas'ın bir sataşmasına cevap vermemiştim. Sayın eski Ticaret Bakanı, benim birçok konularda sosyalist görüşleri savunurken basın rejimi konusunda neden liberal bir yola saptığımı soruyordu. Bu sorunun altında gizlenen cevabı fark etmemiş değildim. Sayın Sait Barlas, şöyle demek istiyordu: Kendine dokunulmadığı zaman sosyalist geçinir, fakat öz çıkarı söz konusu olunca liberaldir. Nitekim, bu yazıyı böyle anlayan MBK sayın üyelerinden Kur. Yüzbaşı Muzaffer Özdağ, haftalık Ülke dergisine verdiği bir demeçte benim kişiliğimi ele almış ve bu vesile ile patronlara vermiştir, bunların hiçbir inanca bağlanmadıklarını, sadece birer derebeyi olduklarını söylemiştir. Yargılamalar boyunca siyasal polemiklerden kaçınacağıma dair verdiğim karardan yine de dönmeye niyetim yok. Sayın eski Ticaret Bakanı ile MBK üyelerinden sayın yüzbaşısı hakkımdaki düşünceleri ile baş başa bırakmak, bence bu sırada onların kışkırttığı polemige girişmekten yeğdir. Yurt menfaatlerinin şimdilik böyle gerektirdiği kanısındayım. Herkesin sosyalistlik tasladığı, sosyalizmin moda haline geldiği bir devirde yaşadığımızı göre, bu akıma karşı bir direnme gücü olarak benim bir derebeyi ya da bir çıkar düşkünü gibi gösterilmem belki de kimi insanların işine yarayacak bir iddiadır. Ancak, işporta malı fikirlerden, klişeleşmiş toplum nazariyelerinden ve her türlü dogmalardan nefret ettiğim için burada bir iki noktayı bir daha açıklamak gereğini duyuyorum: Yeryüzündeki çeşitli sosyalist okullarını inceleyen bilginler, bunların sayısının pek kabarık olduğunu söylerler. Topluma kendi kafasınca yeni ve ileri bir düzen vermeyi tasarlayan her politikacı bu okulların sayısını alabildiğine arttırabilir. Bilim disiplinine saygı duymayan bir görüşle incelendiği zaman işin içinden çıkmak, çeşitli sosyalist okulları bir sıralamaya bağlamak imkânsızdır. Oysa, gerçeğe varmak ve olaylara hükmederek özlenen sosyal adalete yaklaşmak için bilimsel metottan ayrılmamak zorundayızdır. Bu metodun ışığından gittik mi, yeryüzünde sayısız örneklerini gördüğümüz sosyalist okullarını başlıca iki grupta toplamanın mümkün olabileceğini görürüz: İnsan haklarına ve temel hürriyetlere saygı duyan sosyalist okulları, bu hakları ve hürriyetleri hiçe sayan sosyalist okulları.

kitap

Coğrafya yönleri ile sınırlı olmaksızın bunlardan birincilerine Batı Sosyalizmi, ikincilerine de Doğu Sosyalizmi diyebiliriz. Ele aldıkları konuya ve ileri sürdükleri iddialara bakılacak olursa her iki grup da aşağı yukarı aynı tezi savunur. Toplumun refahını sağlamak, ferdin fert tarafından sömürülmesini önlemek, sosyal adaleti bütün icaplarıyla gerçekleştirmek vesaire... Bu güzel amaçları benimsemeyen hiçbir idare yeryüzünde kalmamış gibidir. Ancak, metod bakımından iki grup arasında büyük bir ayırım vardır. Doğu sosyalistleri dediğimiz rejimler insan haklarına ve temel hürriyetlere derece derece sırt çevirmekte, bu yüzden de totaliter bir baskı idaresine yol açmaktadırlar. Çalışanların hakkı, patronların gaddarlığı, derebeylerin ve ağaların tahakkümü gibi yuvarlak lafların arkasından her zaman bir yumruk rejimi doğmuştur. Peron böyle konuşmuştur, Batista böyle konuşmuştur, Albay Nâsır böyle konuşmuştur ve şimdi Fidel Castro böyle konuşmaktadır.

Oysa, demokratik hürriyetler çerçevesi içinde çalışanların hakkını korumak, patronların gaddarlığını önlemek, sosyal adaleti sağlamak da pekâlâ mümkündür. Bunun için hatta sosyalist bir partinin iktidara geçmesi bile şart değildir. Klasik insan haklarına saygı duyan bir rejimin yürürlükte bulunması yeter.

İktidarın tadını bir kez tadıp da oradan gitmek istemeyenlerin hemen her zaman basın mevzuatını ele aldıklarını bildiğim için bu konuda hassas davranmak lüzumuna inanıyorum. Kendimize göre bir basın rejimi icat etmeye kalkışmak neden? Batı ülkelerindeki düzene sırtımızı çevirirsek bir gün yine ayağımızı burkulacaktır.

30.10.1960

YANLIŞ ADIM DÜZELTİLİR

Üniversite Teşkilat Kanunu yeni hükümlere bağlanırken öğretim üyeleri arasında geniş bir tasfiye hareketine baş vurulması kaçınılmaz bir zaruretti. Bu itibarla son kararın prensibi üzerinde herhangi bir tartışmaya girişmek bence yersizdir. Ancak, emekliye ayrılan 140 küsür bilim adamının bu işlemi toptan hak ettiklerini söylemek de imkânsızdır. Hatalar yapılmıştır ve hatalar oranı bir hayli yüksektir.

Bu nasıl olmuştur? Milli Birlik Komitesi'nin Türkiye üniversiteleri kadrolarını dolduran elemanları teker teker tanıdıkları elbette iddia olunamaz. Akla gelen, bir kısım güvenilir uzmanlara başvurulduğu ve bunların tavsiyelerine uyulduğudur. Böyle ise, uzmanların büyük ölçüde yanıldığı ya da kişisel duyguların etkisi altında Milli Birlik Komitesi'ni kimi öğretim üyeleri hakkında yanlış kararlara sürükledikleri meydandadır.

Nazik bir konu olduğu için burada kimsenin adından söz etmek istemiyorum. Fakat emekliye ayrılan öğretim üyeleri içinde bilimsel yeterlik, medeni cesaret, ahlak ve karakter bakımından milletçe övüneceğimiz değerler vardır. Bunların görevlerinden uzaklaştırılması üniversitelerimiz hesabına büyük bir kayıp olacaktır. Buna karşılık yerinde bırakılanlar arasında yetersiz, gerici, Atatürk ve devrim düşmanı olanlarına da rastlıyoruz. Böylece ötekilerin ayrılması ile uğrayacağımız kayıp bir kat daha artmaktadır.

Milli Birlik Komitesi'nin iyi niyetlerinden elbette şüphe edilemez. İşbaşına geçtiği günden beri memleket kalkınmasında her şeyden önce bilime dayanmamız gerektiğini savunan bir kurul, bilimsel değerlerimizden bir tekinin bile durup dururken heba olmasına göz yumar mı?

Şimdi, elde olmayarak işlenen hatanın en kısa yoldan düzeltilmesini bekleyenler, ümit olunur ki aldanmayacaklardır. Bence, tasfiye hareketinde kullanılan metodu değiştirmek, hata payını indirmek bakımından doğru olacaktır. Gizli ve çaresiz kısa görüşlü danışmalar yerine, vaktiyle Atatürk'ün Darülfünun'u lağvedip üniversiteyi kurarken yaptığı gibi, büyük çapta bilimsel komisyon çalışmalarına başvurmak bizi daha olumlu bir sonuca götürecektir.

Çağdaş uygarlığa yetişmek gereğini içimizde inkâr eden kimse yok. Bu uğurda bilimden daha güvenilir bir yol göstericimiz bulunamayacağını da, başta sayın Cemal Gürsel, tüm Milli Birlik üyeleri her fırsatta tekrarlamaktan usanmıyorlar. O halde, yurdumuzdaki bilim ışığının en yüksek dağıtıcısı olan üniversitelerimiz üzerine hep titrememiz şarttır. Son tasfiye hareketinin bu açıdan bir daha ve layık olduğu önemle ele alınacağına inanalım.

10.11.1960

ATATÜRK'Ü ANLAMAK İÇİN

Genç kuşakları bekleyen büyük görev, Atatürk'ün eserini durmaksızın geliştirmeye çalışmaktır. Bunun için Atatürk'ü sevmek yetmez, ayrıca onu anlamak, iyi ve doğru anlamak gerekir. Atatürk, tarihimizin belli bir anında, yurdumuza gökten zenbille indirilmiş bir kurtarıcı, bir yol gösterici, bir peygamber değildir. Yüzyıllar boyunca Türk toplumunu çöküntüye doğru sürükleyen tarihsel ve sosyal koşulların son deminde yetişmiş, kendinden önce kimi çevrelerde belli belirsiz sezilen yıkılış nedenlerini apaçık görmüş, kurtuluş çarelerini

kitap

matematik bir kesinlikle ortaya koymuş bir vatan evladidir. Onun aynı zamanda büyük bir asker, dinamik bir aksiyon adamı oluşu milletimiz için şüphesiz bir talih eseridir. Böylece, yurdumuzu saldırgan yabancı kuvvetlerden temizlemek, ulusal bağımsızlığımıza kavuşmak ve gerçek kurtuluşun demir kapılarını onun önderliği altında zorlamak olanağını bulmuşuzdur. Atatürk fikir planından öteye geçemeseydi, bize onun çizdiği yoldan gidecek birçok aksiyon adamları gerekecekti. Fakat bugün o artık aramızda bulunmadığına göre eseri yürütmek ve başarıya ulaştırmak görevi yeni kuşaklara düşmektedir.

Atatürk, çağdaş uygarlık düzeyini bize hedef diye göstermiştir. Bu deyimini yanlış anlamamaya son derece dikkat etmelidir. Çağdaş uygarlık, belli bir teknikle üretim, savaş ve ulaştırma araçları yapıp bunları kullanmak demek değildir. Daha doğrusu bu saydıklarım çağdaş uygarlığın amacından ziyade onun belirtileridir. Bir başka uygarlık düzenine bağlı kalarak da aynı sonuçları elde etmek mümkündür.

Bugün Sovyet Rusya birçok alanda Batı'ya yaklaşmış, hatta bazı noktalarda onu geçmiştir. Füze tekniğinde Ruslara kıyasla bir hayli geride kaldıklarını Amerikalılar kendileri söylüyorlar.

Atatürk'ün bize mutlaka varmamız gereken büyük amaç diye gösterdiği çağdaş uygarlık, her şeyden önce bir insan anlayışı ve bu anlayış üzerine kurulu bir dünya görüşüdür.

Saltanatın temsil ettiği eski düzen bunun için yıkılmış, Cumhuriyet bunun için ilan edilmiştir. Vicdan hürriyetine ve onun ifadesi olan laiklik prensibine bunun için dört elle sarılmışızdır. Her türlü sosyal ve ekonomik imtiyazlar bunun için kaldırılmış, Medeni Kanun bunun için yürürlüğe konmuş, insanları kalıplaştıran gerçilik tortularına karşı bunun için savaş açılmış, Batı'nın yürürlüğe koyduğu temel hürriyetler bunun için millete mal edilmek istenmiştir.

Atatürk'ün işaret ettiği çağdaş uygarlık, Batı dünyasının yüzyıllar boyunca işleyip geliştirdiği insan hakları esasına dayanır. Millet olarak güçlü, mutlu ve özgür yaşayabilmemiz, o hakları dimdik ayakta tutmamıza bağlıdır. İster dolambaçlı yollardan, ister açıkça, bu topraklar üzerinde kurulacak dikta rejimlerine artık uzun zaman katlanılmayacağını yeni kuşaklar 1960 yılının 27 Mayıs'ında parlak bir şekilde ispat ettiler.

Atatürk'ün büyük eserini çocuklarımıza iyi anlatabildiğimiz nispette milletimiz yarın gerici idarelerin baskısına uğramak tehlikesinden kendini kurtaracaktır.

11.12.1960

BOŞUNA GAYRET

Odacı Hasan matbaada yanıma geldi, gazeteleri uzatırken:

- Beyim "Havadis'in yazdıklarını okuduk, çok üzüldük! dedi. Yüzüne baktım, gerçekten üzgün bir hali vardı.
- İnandın mı Hasan?

- Yok, inanmadım ama, kahvede ileri geri konuşuyorlar işte!

Odacı Hasan on beş yıldır yanımdadır. Okuması yazması vardır. Doğruyu iğriden ayırt etmesini bilir.

Yurdumuzdaki milyonlarca Hasan'a kıyasla kalburüstü sayabileceğimiz bir vatandaşdır. Ayrıca beni de sever ve sayar.

Fakat bütün Hasanlar'ın teker teker beni tanımaları, hatta tanıdıklarımın tanıdığı olmaları mümkün müdür? Bir gazete baş köşeye başkalarıyla beraber koskoca resmimi yerleştirmiş, altına da direk gibi harflerle "Örtülü ödenekten bunlar da para almışlar!.." diye yazmış. "Mışlar" ekinin ifade edebileceği rivayet niteliğini yurdumuzda kaç Hasan anlar? Anlasa bile böylesine hafif bir kaçamak yolu haberin verilmiş tarzına hâkim olan "isnat" eylemini ne dereceye kadar örtebilir?

Bizde demokratik gelişmeyi köstekleyen ve sık sık dumura uğratan en büyük yaralardan biri, siyaset hayatımızda zayıf karakterli, kötü niyetli politikacıların bu çeşit halk avcılığı metodunu geçer akçe saymaları ve onun arkasında kendi içyüzlerini saklamaya yeltenmeleridir.

Düşük iktidar bu metoda çok bel bağlamıştı. İspat hakkı yasağının çatlak kalkanından uzun zaman medet umdu. Gazetelerde yazılamayanların memleket düzeyinde on kat fazlası ile kulaktan kulağa fısıldandığını görünce hırslandı. Emrindeki Radyo Gazetesi ile hoşlanmadığı kimselere açıkça çamur fırlatmaya başladı (bütün yasaklar gibi ispat hakkı yasağı da iktidara karşı işlemezdi).

Devrimden sonra düşük idarenin kirli çamaşırları birer birer ortaya serildikçe, bütün varlığı ile bir gün o rejimi tekrar diriltmeye çalışan dışarıdaki kuyruklar aynı metodu sinsice kullanmaya devam ediyorlar.

Süper mürşidin, örümcek suratlı yobazın bin bir eyyamcının ne mal oldukları anlaşılınca bunlara ne kalıyor? Yurdumuzda herkesin kendileri gibi olduğuna halkı inandırmak.

- Onlar da bizden farksız!

diyerek akılları sıra, hem kendilerini teselli etmek, hem de, ümit bu ya, ileride bir punduna getirip yine iktidar koltuğuna tırmanmak istiyorlar. Birinci isteklerinde haklı olabilirler, ama buna belki ihtiyaçları da yoktur. Davranışının muhasebesini vicdanında yapamayan adam ne diye başka yollardan teselli arasın. Bu daha ziyade bir karalama gayreti olsa gerektir. Herkesi aynı boyaya batırıp aynı renkte gösterme gayreti. Bunu başarabilirlerse ikinci ve asıl isteklerinin gerçekleştirilebileceğini, vatandaşın eğriyi doğrudan ayırt edemeyeceğini umuyorlar.

Onların anladığı demokrasi işte bu. Yalan söyleyeceksin, aldatacaksın, dincilik, mukaddesatçılık maskesine

kitap

bürünüp Tanrı'yı sömüreceksin. Sonra foyan meydana çıktı da gırtlığına kadar çamura yuvarlandın mı, oradan eline ne geçerse yakaladığın gibi dışarıdakilere fırlatacaksın. Ta ki onlar da tıpkı sana benzesinler. Bu düşürücü, küçültücü, eşitlik hevesi her yerde demokrasinin en tehlikeli düşmanıdır. Demokrasinin aradığı eşitlik küçüklükte, çirkinlikte, iğrençlikte değil, insanı yükseltmeye yarayan temel haklara ve hürriyetlere dayanır.

Kötü niyetlilerin gayreti, her zaman olduğu gibi, yine hüsrarla sona erecektir.

25.12.1960

YIKILAN HEYKELSE KURTULAN ESERDİR

Bir zamanlar, gözleri dönmüş yobazlar Atatürk heykellerine uluorta saldırırken, yüzde yüz Atatürkçü olan ben, bu hale fazla kaygılanmıyordum. Hatta bu konu ile ilgili özel bir kanun çıkarılmasına bile taraftar değildim. Maddeye savrulan kazmaların manayı yıkamayacağını biliyordum. Devrim prensipleri üzerinde yeteri kadar titizlik gösterildikten sonra, biz acz eseri olan o histeri krizi nasıl olsa durulacak, durulmasa da elbette önü alınacaktı. Korkmamız, kaygılanmamız gereken nokta, heykeller dimdik ayakta tutulabildiği halde devrimlerin birer birer sarsıntıya uğraması ihtimali idi.

Nitekim, aradan çok vakit geçmeden korktuğum başımıza gedi. Heykellere musallat olduğunu gördüğümüz histeri nöbeti zamanla gevşedi. Anlaşılan yobazlar ya yorulmuşlar ya cezalardan ürkmüşler ya da hınçlarını başka yoldan çıkarmanın kolayını bulmuşlardı. Bu sonuncu ihtimal daha kuvvetli idi. Çünkü yobazın gözünde heykel sadece bir sembolden ibaretti. Asıl hedef devrimlerdi. Devrimleri dilediği gibi ayakları altında çiğneyebildikten sonra yobaz heykeli ne yapsındı? Oy avcılığı uğruna düşük iktidar ona bu imkânı bol bol bağışladı. "Heykel kırma yasağı" kanunu ile güya Atatürkçülerin gönlü hoş ediliyordu. Beri yandan yobazın sırtı okşanıyor, gericilik akımlarına yurdumuzda alabildiğine at koşturmak fırsatları yaratılıyordu. Kadının yaratıcı toplum hayatından uzaklaştırılıp çuvala sokulması, çocukların müspet eğitim metotları dışında mahalle mekteplerine gönderilmesi, üfürükçülüğün, muskacılığın, her türlü büyücülüğün hortlatılması heykel kırma yasağı kanunundan sonra almış yürümüştür.

Gerçek Atatürkçülerin yüreği işte bu hale kan ağlıyordu. Milleti uyuşturup yeniden karanlığa sürüklemek isteyenler, devrim ve Atatürk düşmanları sinsi adımlarla hedeflerine doğru yürüyorlardı. Bunların vaktinde önü alınmazsa, boşuna kaybettiğimiz zamanı ileride kazanmak daha güç olacaktı.

27 Mayıs hareketi bu bakımdan da Atatürk'ün bir zaferidir. O gün yalnız demokratik hürriyetleri yıkıp çiğneyen hukuk dışı bir idare devrilmemiş, aynı zamanda devrim prensiplerine durmaksızın balta sallayan yobazların da hakkından gelinmiştir.

Devrimler kurtarıldığına göre şimdi bunların tekrar Atatürk heykellerine göz dikmeleri bence psikoloji kanunlarına uygun, son derece olağan bir davranıştır. Aradığı ortaçağ dünyasını Türkiye'de kuramayacağını görünce yobaz ne yapar? Yüreğindeki menfi enerjiyi nereye boşaltır? Şimdi elbete yine heykellere saldıracak, bir türlü söndüremediği devrim ışığından kaçarak, gece karanlığında etrafı kollamak suretiyle bir punduna getirip sembollerini devirmeye gayret edecektir.

Yobazın çabası boşunadır. Atatürk'ün temelini attığı büyük eser, aydın Türk gençliğinin elinde kuşaktan kuşağa ve ileriye doğru daima gelişecek, her yıl daha gülbüz, daha heybetli olacaktır.

Kırılan, zedelenen her anıtın yerine on kat, yüz kat güzeline dikmeye bu milletin gücü yeter. Fakat esere bundan böyle kimsenin dokunamayacağı artık iyice anlaşılmiştir.

C'in

Kültür Hizmeti

Atatürk

c Atatürk'ün Yazdığı Yurttaşlık Bilgileri

Bülent Tanör

c Kurtuluş (Türkiye 1918-1923)

c Kuruluş (Türkiye 1920 Sonraları)

Prof. Dr. Sina Akşin

c Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi I-II

Prof. Dr. Macit Gökberk

c Aydınlanma Felsefesi, Devrimler ve Atatürk

Yunus Nadi

c Türkiye'yi Sokakta Bulmadık

Falih Rıfki Atay

- c Baş Veren İnkılapçı (Ali Suavi)
Bâki Öz
- c Kurtuluş Savařında Alevi-Bektařiler
Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya
- c Devrim Hareketleri İçinde Atatürkçülük
Sabahattin Selek
- c Milli Mücadele (Büyük Taarruz'dan İzmir'e)
İsmail Arar
- c Atatürk'ün İzmit Basın Toplantısı
Prof. Dr. Niyazi Berkes
- c 200 Yıldır Neden Bocalıyoruz I-II
Ceyhun Atuf Kansu
- c Devrimcinin Takvimi
Paul Dumont-François Georgeon
- c Bir İmparatorluğun Ölümü (1908-1923)
Ali Fuat Cebesoy
- c Sınıf Arkadaşım Atatürk I-II
Abdi İpekçi
- c İnönü Atatürk'ü Anlatıyor
Paul Dumont
- c Atatürk'ün Yazdığı Tarih: Söylev
Kılıç Ali
- c İstiklâl Mahkemesi Hatıraları
Prof. Dr. Niyazi Berkes
- c Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler I-II
S. İ. Aralov
- c Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları I-II
Sabahattin Selek
- c İsmet İnönü'nün Hatıraları
Nurer Uğurlu
- c Atatürk'ün Yazdığı Geometri Kılavuzu
George Duhamel
- c Yeni Türkiye Bir Batı Devleti
Bülent Tanör
- c Türkiye'de Yerel Kongre İktidarları
Prof. Dr. Suna Kili
- c Atatürk Devrimi-Bir Çađdařlařma Modeli
Falih Rıfki Atay
- c Atatürk'ün Bana Anlattıkları
Reřit Ülker
- c Atatürk'ün Bursa Nutku
Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya
- c İslamcılık Cereyanı I-II-III
M. řakir Ülkütařır
- c Atatürk ve Harf Devrimi
Kılıç Ali
- c Atatürk'ün Hususiyetleri
Mustafa Kemal
- c Anafartalar Hatıraları
Ecvet Güresin
- c 31 Mart İsyanı
Doğan Avciođlu
- c 31 Mart'ta Yabancı Parmağı
Metin Toker
- c şeyh Sait ve İsyanı
Süleyman Edip Balkır
- c Eski Bir Öğretmenin Anıları
Yunus Nadi
- c Birinci Büyük Millet Meclisi
Kemal Sülker
- c Dünyada ve Türkiye'de İşçi Sınıfının Dođuřu

- Prof. Dr. Neda Armaner
- c İslam Dininden Ayrılan Cereyanlar: Nurculuk
Fazıl Hüsnü Dağlarca
- c Destanlarda Atatürk / 19 Mayıs Destanı
Yunus Nadi
- c Mustafa Kemal Paşa Samsun'da
İsmet Zeki Eyuboğlu
- c İrticanın Ayak Sesleri
Nuri Conker
- c Zâbit ve Kumandan
Mustafa Kemal
- c Zâbit ve Kumandan ile Hasbihal
İsmet Zeki Eyuboğlu
- c İslam Dininden Ayrılan Cereyanlar: Nakşibendilik
Ord. Prof. Dr. Yusuf Hikmet Bayur
- c Ermeni Meselesi I-II
Talât Paşa
- c Hatıralar
Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya
- c Hürriyet'in İlanı
İsmet İnönü
- c Lozan Antlaşması I-II
Sami N. Özerdim
- c Yazı Devriminin Öyküsü
Nurer Uğurlu
- c Atatürk'ün Askerlikle İlgili Kitapları
- c Atatürk'ün Askerlikle İlgili Çeviri Kitapları
Halide Edip Adivar
- c Türkün Ateşle İmtihanı I-II-III
Prof. Dr. Muammer Aksoy
- c Atatürk ve Tam Bağımsızlık
Prof. Dr. Şerafettin Turan
- c Atatürk ve Ulusal Dil
Johannes Glasneck
- c Kemal Atatürk ve Çağdaş Türkiye I-II-III
İsmet İnönü
- c Cumhuriyet'in İlk Yılları I-II
Gazi Mustafa Kemal
- c Yarın Cumhuriyet'i İlan Edeceğiz (Nutuk'tan)
- c Yarın Cumhuriyet'i İlan Edeceğiz (Söylev'den)
Fazıl Hüsnü Dağlarca
- c Gazi Mustafa Kemal Atatürk
Eylemde/10 Kasımlarda
Ruşen Eşref Ünaydın
- c Atatürk'ü Özleyiş I-II
Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil
- c Atatürk'ü Anlamak ve Tamamlamak
Prof. Dr. A. Afetinan
- c M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım
Falih Rıfki Atay
- c Zeytindağı
Prof. Dr. Suat Sinanoğlu
- c Türk Hümanizmi I-II-III
Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya
- c Batılılaşma Hareketleri I-II
Charles N. Sherrill
- c Bir ABD Büyükelçisinin Türkiye
Hatıraları/Mustafa Kemal I-II
İsmet Zeki Eyuboğlu
- c Karanlığın Ayak Sesleri / Kadirilik
Dr. Bernard Caporal

kitap

- c Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında
Türk Kadını I-II
Dr. Bernard Caporal - Neşe Doster
- c Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında
Türk Kadını III - Kronoloji
Ruşen Eşref Ünaydın
- c Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülâkat
Kurt Steinhaus
- c Atatürk Devrimi Sosyolojisi I-II
Bahir Mazhar Erüreten
- c Türkiye Cumhuriyeti Devrim Yasaları
Sabahattin Eyuboğlu
- c Köy Enstitüleri Üzerine
Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu
- c İlk Meclis
Prof. Dr. A. Afetinan
- c M. Kemal Atatürk'ün Karlsbad Hatıraları
Yunus Nadi
- c Cumhuriyet Yolunda
Falih Rifki Atay
- c Mustafa Kemal'in Mütareke Defteri ve 19 Mayıs
Gâzi Mustafa Kemal
- c 1919 Yılı Mayısının 19'uncu Günü Samsun'a Çıktım